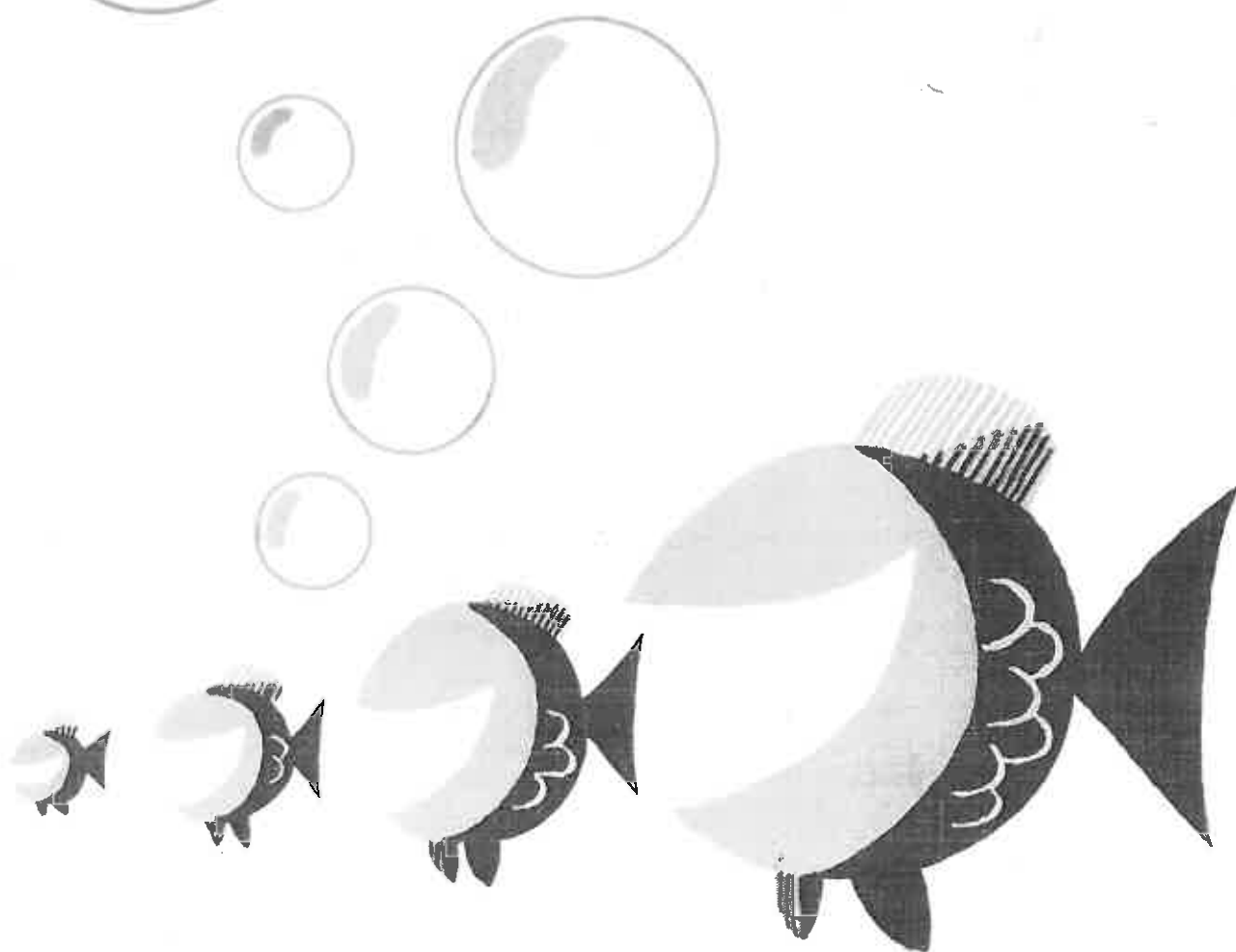

RIISTA- JA KALATALOUDEN TUTKIMUSLAITOS
KALANTUTKIMUSOSASTO

MONISTETTUJA JULKAISUJA

92
1989

RIISTA- JA KALATALOUDEN TUTKIMUSLAITOS
KALANTUTKIMUSOSASTO

MONISTETTUA JULKAISUJA

Vastaava toimittaja: Eero Aro

Toimittajat: Outi Heikinheimo-Schmid, Mikael Hildén, Marja-Liisa Koljonen, Finn Löf, Eija Nylander, Riitta Rahkonen, Petri Suuronen, Lauri Urho ja Aune Viher-
vuori

Julkaisun jakelusta päätetään kunkin numeron osalta erikseen.

Julkaisua koskevat tiedustelut osoitetaan Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalantutkimusosaston kirjastolle, PL 202, 00151 Helsinki.

Monistettuja julkaisuja on jatkoa sarjalle: "Maataloushallituksen kalataloudellinen tutkimustoimisto. Monistettuja julkaisuja". Kalantutkimusosaston muut julkaisusarjat ovat "Finnish Fisheries Research", "Suomen kalatalous", "Tiedonantoja" ja "Meddelanden".

Ansvarig redaktör: Eero Aro

Redaktörer: Outi Heikinheimo-Schmid, Mikael Hildén, Marja-Liisa Koljonen, Finn Löf, Eija Nylander, Riitta Rahkonen, Petri Suuronen, Lauri Urho ja Aune Viher-
vuori

Publikationens distribuering fastställs skilt för varje nummer.

Förfrågningar angående tidskriften riktas till bibliotekarien, Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet, fiskeriforskningsavdelningen, PB 202, 00151 Helsingfors.

Tidskriften är fortsättning på "Maataloushallituksen kalataloudellinen tutkimustoimisto. Monistettuja julkaisuja". Övriga publikationsserier från fiskeriforskningsavdelningen är "Finnish Fisheries Research", "Suomen kalatalous", "Tiedonantoja" och "Meddelanden".

RIISTA- JA KALATALOUDEN TUTKIMUSLAITOS, KALANTUTKIMUSOSASTO

MONISTETTUJA JULKAISUJA

No 92

1989

VUOKSEN VESISTÖN AMMATTIKALASTUKSEN KEHITTÄMISOHJELMA

VELI-MATTI KAIJONMAA, LASSE HYYTINEN,
TUOMO ERONEN, KAUKO POIKOLA,
JUHA JURVELIUS JA TUOMO TUISKU

HELSINKI 1989

ISBN 951-8914-25-7
ISSN 0358-4623
HELSINKI 1989
YLIOPISTOPAINO

VUOKSEN VESISTÖN AMMATTIKALASTUKSEN KEHITTÄMISOHJELMA

Veli-Matti Kaijomaa¹⁾, Lasse Hyytinen²⁾, Tuomo Eronen³⁾, Kauko Poikola⁴⁾, Juha Jurvelius⁵⁾ ja Tuomo Tuisku⁶⁾

- 1) Pohjois-Karjalan kalastuspiiri, Kauppakatu 30, 80100 Joensuu
- 2) Mikkelin kalastuspiiri, Otavankatu 8 B 9, 50100 Mikkelä
- 3) Kuopion kalastuspiiri, PL 250, 70101 Kuopio
- 4) Kymen kalastuspiiri, Paimenpolku 16, 45100 Kouvola
- 5) Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, 58175 Enonkoski
- 6) Itä-Savon kalatalousprojekti, Itä-Suomen keskuskalanviljelylaitos, 58175 Enonkoski

Esipuhe.....	1
1. Johdanto.....	4
1.1. Ammattikalastuksen nykytila Vuoksen vesistöalueella.....	4
1.2. Kehittämistavoitteet.....	7
2. Ammattikalastuksen kalastusoikeudet.....	10
2.1. Nykytila.....	10
2.2. Ratkaisumalli.....	11
2.2.1. Lisenssijärjestelmä.....	11
2.2.2. Aluelupajärjestelmä.....	12
2.2.3. Lainsäädännön kehittäminen.....	15
3. Kalaston laatu ja määrä.....	16
3.1. Nykytila.....	16
3.2. Kehittämisehdotuksia.....	16
4. Ammattitaito.....	19
4.1. Koulutus.....	19
4.1.1. Nykytila.....	19
4.1.2. Koulutuksen tarve ja kehittäminen.....	19
4.2. Ammattikalastajayhdistykset.....	20
4.2.1. Nykytila.....	20
4.2.2. Toimintalinjat.....	21
4.3. Pyydys- ja pyyntitekniikka.....	21
4.3.1. Nykytila.....	21
4.3.2. Pyydys- ja pyyntitekniikan kehittäminen.....	22
5. Rahoitus ja tukimuodot.....	24
5.1 Yleistä.....	24
5.2. Tukimuodot.....	24
5.3. Tukitoimien kehitysnäkymät.....	27
6. Kalakauppa ja jalostus.....	32
6.1. Nykytila.....	32

6.2. Kehittämissuosituksia.....	33
7. Yhteenveto toimenpidesuosituksista.....	35
7.1. Kalastusoikeudet.....	35
7.2. Kalaston määrä ja laatu.....	36
7.3. Ammattitaito.....	37
7.4. Rahoitus ja tukimuodot.....	39
7.5. Kalakauppa ja jalostus.....	40
7.6. Kehittämissuositusten jatkotoimenpiteet.....	42
8. Kirjallisuusluettelo.....	43

Esipuhe

Merialueiden kalansaaliita ei enää voida merkittävästi lisätä ja siksi onkin alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota sisävesien kalavarojen tehokkaampaan hyödyntämiseen. Sisävesillä on jo monia tehokkaasti kalastettuja alueita, mutta eräillä alueilla on myös vajaatehoisesti hyödynnettyjä kalakantoja. Onkin tarkoitukseenmukaista, että taloudellisesti kannattavasti hyödynnettävissä olevat kalavarat käytetään hyväksi mahdollisimman tehokkaasti.

Kala on useissa tutkimuksissa todettu erityisen terveelliseksi ja monipuoliseksi ravintoaineeksi ja tämä on osaltaan lisännyt kalan ja kalatalouden arvostusta. Kalankäytön toivotaan lisääntyvän nykyisestä tasosta. Esim. Luonnonvarainneuvosto on asettanut tavoitteeksi kalan kulutuksen lisäämisen siten, että se vuonna 2000 olisi noin 50 kg henkilöä kohti vuodessa.

Kalastaminen, kalan kuljettaminen kalastajalta välittäjän kautta kauppaan ja edelleen kuluttajille ei ole kuitenkaan ongelmantonta. Vaikeudet alkavat jo kalastajan hankkiessa kalastusoikeuksia ja jatkuvat edelleen järjestelmän kaikissa vaiheissa kuluttajaan saakka. Kuluttaja haluaa ostaa hyvälaatuista kalaa haluamassaan muodossa tasaisesti kaikkina vuoden aikoina.

Edistääkseen kalan käyttöä ja ammattikalastuksen toimeentuloa, päätti Vuoksen vesistön kalatoimikunta selvittää toimialueensa ammattikalastuksen ja kalakaupan tilaa sekä niihin liittyviä tekijöitä. Selvitys päätettiin teettää työryhmällä, johon kuuluivat Vuoksen vesistöalueella toimivien kalastuspiirien suunnittelijat. Työryhmää täydennettiin Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ja Itä-Savon kalatalousprojektin edustajilla. Ohjelmassa ei ole käsitelty ravustusta, vaikka sen taloudellinen merkitys on joillakin alueilla muuta ammattikalastusta suurempi. Työn tarkoituksena oli nykytilan analysointi ja tavoiteohjelman laatiminen.

Tavoiteohjelman luonnosta käsiteltiin Vuoksen kalatoimikunnan kokouksessa keväällä 1988. Kokous hyväksyi sen pienin muutoksin. Lisäksi esityksestä on pyydetty kirjallisia tai suullisia kannan-

nottoja mm. kalastajilta/ammattikalastajayhdistyksiltä ja kalatalousneuvonnalta. Lausuntonsa antoivat seuraavat kalastajat tai yhteisön edustajat, joita työryhmä haluaa tässä kiittää:

- Kalastaja Jarmo Häkkinen, Kyläniemi
- Kalastaja Matti Leppänen, Rantasalmi
- Kalastaja Tauno Purtoala, Pohjois-Karjalan ammattikalastajainseura ry.
- Kalastaja Jouko Tynkkynen, Puruveden ammattikalastajainseura ry.
- Kalastaja Tapio Peltomäki, Padasjoki
- Kalatalousteknikko Tero Laukkanen, Jyväskylä
- Osastonjohtaja Yrjö Koivula, Pohjois-Karjalan ammattillinen kurssikeskus
- Tutkija Pekka Salmi, riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Tavoiteohjelma ei ratkaise kaikkia ongelmia ja osa esitetyistä ratkaisuksista on kiistanalaisia ja kenties mahdottomia toteuttaa. Työryhmä pyrki kuitenkin asioiden ennakkoluulottomaan tarkasteluun tavoitteenaan tuoda keskusteluun uusia ideoita ja ehdotuksia ammattikalastuksen harjoittajien kehittämistyön perustaksi.

Tavoiteohjelma on tehty ensisijaisesti Vuoksen vesistöalueen ammattikalastuksen kehittämistä varten. Se sisältää kuitenkin monia suosituksia ja ideoita, joita voidaan käyttää hyväksi koko sisävesialueella. Monet ohjelmassa esitetyt kehittämistoimet edellyttävät lainsäädännön uudistamista, joten tavoiteohjelmaa voitaneen käyttää myös lainsäädäntötyön pohjana.

Ammattikalastuksen kehittämisen kannalta ovat avainasemassa seuraavat yhteisöt tai organisaatiot:

- vesialueiden omistajat ja kalastusalueet
- ammattikalastajat järjestöineen
- kalakaupan edustajat
- kalastusviranomaiset
- kalatalousneuvonta
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
- rahoittajat
- kuntien elinkeinotoimi

- lainsäädäntöä valmistelevat komiteat/työryhmät

Tekijät toivovat tässä tavoiteohjelmassa esitettyjen toimenpidesuosittelusten johtavan mahdollisimman pian todelliseen edistykseen ammattikalastuksen kehittämisessä ja turvaavan siten osaltaan terveellisen kotimaisen kalan tarjonnan kuluttajille myös tulevaisuudessa. Työryhmä ehdottaakin yhtenä toimenpidesuosituksena, että jatkotoimenpiteinä mm. selvitetään tämän ohjelman toteuttamiskelpoisuutta.

Mikkelissä 3. päivänä lokakuuta 1988

Veli-Matti Kaijomaa

Tuomo Eronen

Juha Jurvelius

Lasse Hyytinen

Kauko Poikola

Tuomo Tuisku

1. Johdanto

1.1. Ammattikalastuksen nykytila Vuoksen vesistöalueella

Vuoksen vesistöalueella on ammattikalastukseen soveltuvia vesiä n. 7000 km². Saalis otetaan talteen n. 40 troolilla, muutamilla sadoilla nuotilla sekä useilla tuhansilla verkoilla (kuva 1).

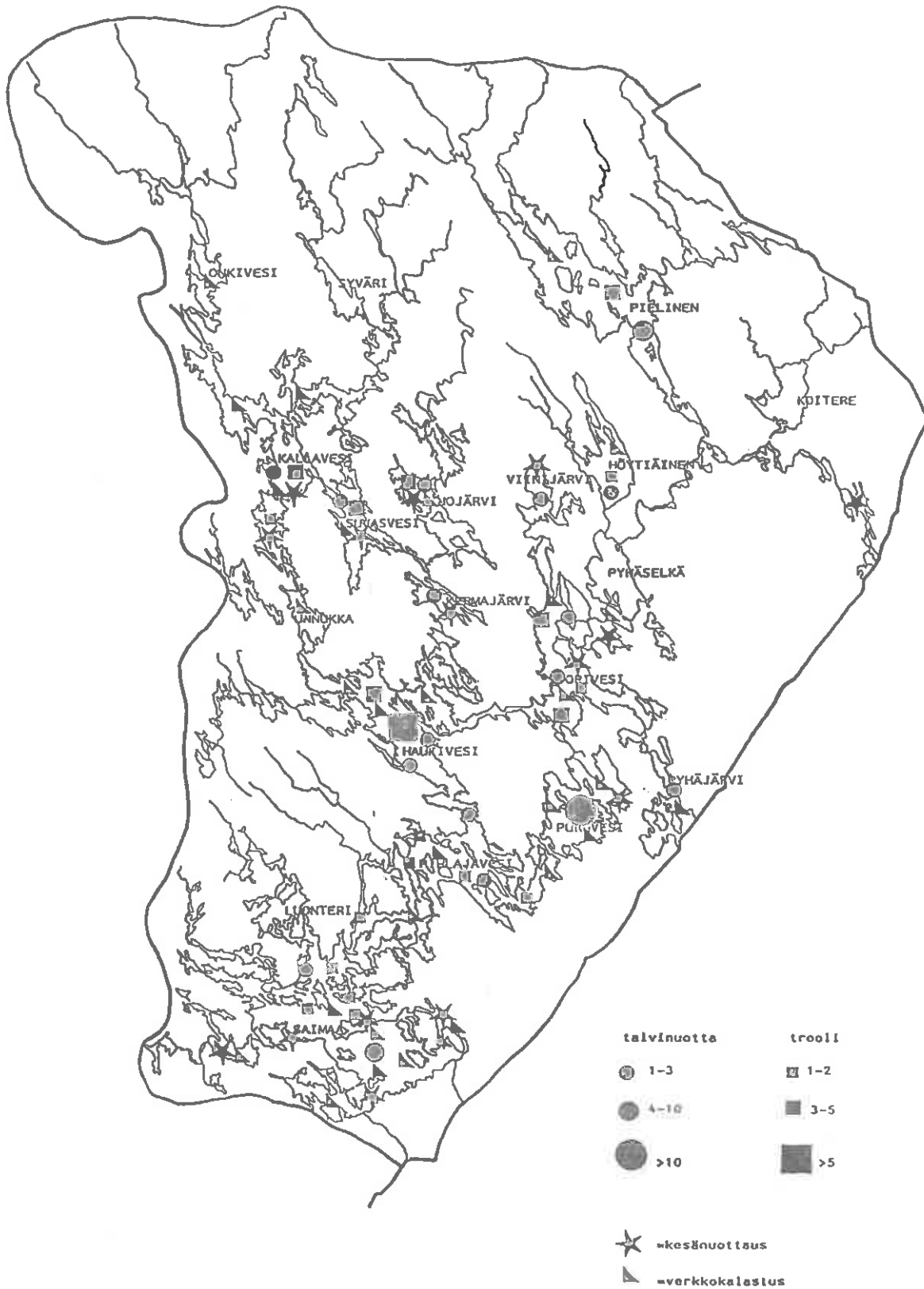
Alueella toimii 160-185 ammattikalastajaa, jotka saavat huomattavan osan tuloistaan kalastuksesta. Lisäksi myyntiin kalastaa arviolta 700 kalastajaa, joille kalastus tuo toimeentulon kannalta tarpeellisia sivutuloloja.

Seuraavassa esitetään karkea arvio (kpl) kalastajamäärien ja eri pyyntimuotojen jakautumisesta lääneittäin Vuoksen vesistöalueella:

Lääni	Kalastustulon osuus kokonaistulosta		Trooleja	Talvi- nuottia
	> 50 %	< 50 %		
Kuopion	20 - 25	100	9	7
Pohjois-Karjalan	40 - 50	150	12	15
Mikkelin	70 - 80	300	22	40
Kymen	25 - 35	150	2	12
Yhteensä	155-185	700	45	74

Vuoksen vesistöalueelta kalastettiin vuonna 1985 noin 50 % kokonaan ammattimaisesti pyydetystä sisävesisaaliista. Saimaan pinnan tasossa olevalla alueella jakautui ammattikalastuksen saalis (n. 1500 t) lajeittain vuonna 1979 seuraavasti (Auvinen ym. 1983):

	%		%
Muikku	89.6	Lahna	1.5
Särki	1.7	Made	1.3
Hauki	1.6	Siika	1.3
Ahven	1.6	Muut	1.7

Kuva 1. Ammattikalastuksen kalastusalueet Vuoksen vesistöalueella 1980-luvun puolivälin jälkeen.

Muikkua lukuunottamatta kaikki ko. lajit ovat melko tehokkaan kotitarve- ja virkistyskalastuksen kohteena ja se heikentää ammattikalastuksen mahdollisuuksia hyödyntää niitä.

Ammattikalastuksen osuus Vuoksen vesistön eteläosien tärkeimpien talouskalojen kokonaissaaliista (n. 4600 t) oli em. raportissa seuraava:

	t		%
Muikku	62.7	Lahna	9.6
Särki	6.5	Made	11.8
Hauki	5.3	Siika	1.0
Ahven	3.0	Muut	15.7

Seuraavassa on työryhmän arvio koko Vuoksen vesistöalueen muikun ammattikalastuksen saaliista lääneittäin:

Lääni	Saalis (t)
Kuopion	150 - 350
Pohjois-Karjalan	300 - 800
Mikkelin	500 - 1500
Kymen	150 - 350
Yhteensä	1100 - 3000

Ammattikalastuksen muikkusaalis Vuoksen vesistöalueella vaihtelee muikkukantojen tilasta riippuen 1000-3000 tonnin välillä. Kantojen vaihtelurytmi ei ole ajallisesti sama koko alueella ja siitä syystä kokonaissaalis on yleensä aina selvästi yli 1500 tonnia. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tilastojen mukaan muikun ammattikalastuksen keskimääräinen vuosisaalis on n. 2000 tonnia. Hehtaarisaaalis vaihtelee keskimäärin 1.5-4.3 kg välillä.

Vuoksen vesistöalueella asuu n. 720 000 henkeä. Perkaamattomana kalana laskien he käyttävät vuosittain kalaa n. 19500- 22500 tonnia (n.30 kg/asukas). Taulukossa 1 on arvioitu karkeasti Vuoksen vesistöalueen asukkaiden käyttämä kalamäärä ja sen alku-

perä eri lähteistä saatujen tietojen valossa.

Taulukko 1. Arvio viljellyn ja luonnonkalan kulutuksesta Vuoksen vesistöalueella.

	Saalis (t)

Viljelty kala	
- Vuoksen alue	n. 1000
- Tuotu muualta	n. 1000
 Luonnon kala	
- Kotitarve- ja virkistyskalastus	n. 9000
- Ammattikalastus	n. 1000 - 3000
- Tuonti muualta	n. 7500 - 8500

Yhteensä	n. 19500 - 22500

Vuoksen vesistöalueen ammattikalastuksen tuottama kalamäärä alueella ihmisravinnoksi käytetyn kalan kokonaismäärästä on vain n. 7 %. Noin 42 % kulutetusta kalasta saadaan kotitarve- ja virkistyskalastuksesta, n. 40 % tuodaan muualta ja n. 9 % kalasta on tällä vesistöalueella tai muualla kasvatettua kalaa.

Edellä mainitut kulutusluvut antavat viitteitä kalan markkinatilanteesta Vuoksen vesistöalueella. Todellisuudessa markkina-alue on huomattavasti laajempi mm. muikun osalta, koska alue on valtakunnallisesti tärkein muikun tuotantoalue. Verrattaessa kalan kulutusta saalisvaroihin, voidaan todeta, että Vuoksen vesistöalueen kalavarat eivät yksin riittäisi turvaamaan oman alueen kuluttajien kokonaiskalantarvetta. On siis perusteltua hyödyntää käytettävissä olevat kalavarat mahdollisimman tehokkaasti ja monipuolisesti.

1.2. Kehittämistavoitteet

Ammattikalastuksen kehittämisen tavoitteet voidaan johtaa kalastuslaista, jonka yleinen toiminta-ajatus on luonnonkalakantojen tehokas ja monipuolinen hyödyntäminen kestävän tuoton periaat-

teella ja sitä kautta mahdollisimman suuren alueellisen ja valtakunnallisen omavaraisuusasteen saavuttaminen kalantuotannossa. Työryhmä arvioi, että Vuoksen vesistöalueelta voitaisiin kalastaa kantojen tilasta riippuen vuosittain 1000 - 2000 tonnia eli noin 1.5-2 kg/ha nykyistä enemmän muikkua. Lisäys tulisi kokonaan ammattikalastuksen osalle, joten nykytilaan verrattuna ammattikalastuksen muikkusaalis voitaisiin kaksinkertaistaa kantoja vaarantamatta. Saaliin lisäyksen rahallinen arvo tuottajahinnalla 10 mk/kg on 10 - 20 milj. mk. Suurten kalamassojen kalastaminen ei ole ainoa tavoite, vaan yhä enemmän on kiinnitettävä huomiota kalan laatuun ja tuotekehittelyyn.

Vuoksen vesistöalueen ammattikalastuksen kehittämiseksi voidaan esittää seuraavat yleiset tavoitteet:

- 1) Turvataan vesistöjen kalataloudelliset tuotantoedellytykset säilyttämällä ja kunnostamalla kalojen elinympäristöjä, ylläpitämällä ja lisäämällä arvokkaita kalakantoja sekä järjestämään kalastus siten, että se mahdollistaa kalavarojen tehokkaan talteenoton kalakantoja vaarantamatta.
- 2) Taataan kalastuselinkeinolle riittävät ja monipuoliset toimintaedellytykset kalavarojen tehokkaan ja monipuolisen talteenoton sekä toiminnan jatkuvuuden ja kannattavuuden turvaamiseksi.
- 3) Lisätään Vuoksen vesistöalueella pyydetyn kalan tarjontaa ja tasataan kausivaihteluita kehittämällä pyyntimenetelmiä, parantamalla kalan käsittelyä ja jalostusta sekä tehostamalla markkinointia.

Alkuvaiheessa tehdyn ongelmakartoituksen perusteella tämä kehittämissuunnitelma jaettiin seuraaviin osiin:

- 1) ammattikalastuksen harjoittajien kalastusoikeudet
- 2) kalastettavat kalavarat: määrä ja laatu
- 3) ammattitaito ja järjestäytyminen
- 4) rahoitus ja tukimuodot
- 5) kalan jatkojalostus ja markkinointi

Eniten ongelmia katsottiin liittyvän kalastuslupien ja vesialueiden saatavuuteen. Merkittäviä ja vaikeasti ratkaistavia ongelmia liittyy myös kalakantojen, erityisesti muikkukantojen vaihtelusta aiheutuvien haittojen vähentämiseen ja kalakantojen hoidon tuloksellisuuden lisäämiseen.

Lisääntyneestä kurssitoiminnasta ja kalastusalan peruskoulutuksen tehostumisesta huolimatta monilla ammattikalastajilla ei ole pyyntitekniikkaan, kalan käsittelyyn ja talousasioihin liittyvää koulutusta. Kalan keräilystä, markkinoinnista ja jalostuksesta on puhuttu paljon, mutta monet asiat ovat jääneet käytännössä toteutumatta. Rahoituksen järjestämisessä on ollut tarjolla useita vaihtoehtoja, mutta niillä ei ole turvattu kalastuksen jatkuvuutta.

2. Ammattikalastuksen kalastusoikeudet

2.1. Nykytila

Kalastusoikeuksien saaminen riittävän laajalle vesialueelle lie-
nee pahin alan kehitystä rajoittava tekijä. Vaikea lupien saanti
ja määräaikaisuus alentavat entisestään ammattikalastajien mää-
rää ja estää heitä suunnittelemasta pitkäjänteisesti toimintaan-
sa. Lupien tähänastisia hintoja sen sijaan ei voida pitää ra-
joittavina tekijöinä, sillä ne ovat pysyneet kohtuullisina.

Tällä hetkellä ammattikalastajat saavat vesialueita käyttöönsä
pääasiassa kalaveden osakkuuden perusteella. Vuoksen vesistön
suurimmilla järvillä on myös yleisvesialueita, joille luvat
myöntää kalastusalue. Muita poikkeuksellisia alueita ovat mm.
Kuopion kaupungin omistamat vesialueet Kallavedessä, jonne kau-
punki on myöntänyt kalastusluvut eräänlaisen ammattikalastajali-
senssin perusteella. Joissain tapauksissa kalastuskunnat ovat
myöntäneet lupia myös ulkopuolisille.

Osakkuuteen perustuva kalastus on yleisintä Pohjois-Karjalassa.
Mikkelin, Kuopion ja Kymen lääneissä joutuvat ammattikalastajat
useammin hankkimaan lupia yksityisvesien omistajilta ja kalas-
tuskunnilta, koska vesialueet ovat pirstoutuneet ammattikalas-
tajien kannalta liian pieniin omistusyksiköihin.

Ammattikalastuksen lupajärjestelmä on kokonaisuudessaan hyvin
kirjava, eikä ammattikalastajilla ole juurikaan sananvaltaa ve-
sialueiden käytöstä päätettäessä. Erityisen selvästi lupia kos-
kevat ongelmat ovat tulleet esille troolauksen ja talvinuottauk-
sen yhteydessä. Molemmissa pyyntimuodoissa on selvää liikkumis-
tarvetta alueelta toiselle. Lievempiä ongelmia liittyy myös
verkkokalastukseen.

Lupaongelmat johtuvat osittain siitä, että edelleen on ollut
epäselvyyttä nykyisen kalastuslain ammattikalastusta koskevissa
tulkinnoissa. Kaikilta osin ei ole tiedostettu kalastusoikeuden
jakamisessa ja lupien myöntämisessä tapahtuneita muutoksia. Jo-
kainen nuotta- ja troolilupa-anomus käsitellään erikseen kalas-
tuskuntien kokouksissa. Luvan evääminen osakkailta ilman asial-

lisiä perusteita ei ole kuitenkaan lain hengen mukaista (ks. esim. Korkeimman oikeuden päätös 3337/88). Nuottauksen tai troolauksen harjoittaminen on periaatteessa täysin tasavertainen pyyntimuoto esim. verkkokalastuksen rinnalla.

Kalakantojen ja erityisesti muikkukantojen vaihtelu edellyttää, että ammattikalastajat voivat vaihtaa pyyntialueitaan kalakantojen vaihteluiden mukaan. Mikäli tämä ei ole mahdollista, ammatin harjoittaminen oleellisesti vaikeutuu ja johtaa vähitellen varsinaisen ammattikalastuksen taantumiseen. Varsinkin troolikalastus sitoo pääomia ja edellyttää säännöllistä ja tuloksellista pyyntiä. Tämä pyyntimuoto näyttää tekevän mahdolliseksi monilla järvillä parhaiten muikkuvarojen tehokkaan talteenoton (vrt. edellä esitetyt yleiset kehittämistavoitteet) ja sitä voidaan pitää merkittävänä edistysaskeleena sisävesialueen ammattikalastuksessa.

Toisaalta troolikalastus on muihin sisävesialueiden kalastusmuotoihin verrattuna huomattavasti tehokkaampaa, ja lähitulevaisuudessa saattaa olla tarpeellista rajoittaa sitä esim. kiintiöimällä troolilyksiköiden määriä vesistökohtaisesti. Perusteena kiintiöinnille ovat kalavarojen riittävyys ja se, että myös kiinteitä pyydyksiä käyttäville kalastajaryhmille voidaan riittävässä määrin turvata mahdollisuus harjoittaa kalastusta selkävesialueilla. Lisäksi nopeasti lisääntynyt troolikalastus voi aiheuttaa muikun saalishuippujen painottumisen liiaksi sulan veden kauteen, jolloin jo nyt havaittu kausivaihtelu entisestään lisääntyy. Kalakauppa tarvitsee tuoretta muikkua tasaisesti ympäri vuoden.

2.2. Ratkaisumalli

2.2.1. Lisenssijärjestelmä

Eräänä perussyynä ammattikalastuksen kehittymättömyyteen voidaan pitää alan lainsäädännön puutteellisuutta. Vasta viimeaikoina on aloitettu keskustelu ammattikalastuksen lisenssijärjestelmän luomisesta, mutta toistaiseksi edistystä tässä asiassa ei ole tapahtunut.

Kalastuksen hintatukineuvottelukunta jätti vuonna 1987 maa- ja metsätalousministeriölle luonnoksen, jossa esiteltiin lakiehdotus kalastuselinkeinon edistämisestä. Siinä esitettiin lisenssikalastajajärjestelmän luomista. Luonnos on kokonaisuudessaan "hintatukilakiin" verrattuna laaja ja monipuolinen, mutta sai osakseen sekä myönteistä että kielteistä palautetta. Lain oli tarkoitus astua voimaan jo vuoden 1989 alusta. Koska luonnoksesta tehtiin runsaasti huomautuksia, maa- ja metsätalousministeriö asetti helmikuussa 1988 työryhmän, jonka tehtävänä oli tarkistaa lakia kalansaaliin hintatuesta (Kalansaaliin hintatukityöryhmän muistio MMM 1988:18). Muistiossa esitetty lakiehdotus nimettiin kalastustulolaiksi, joka hyväksyttiin presidentin esittelyssä syyskuun 29 päivänä 1988. Lain on määrä tulla voimaan vuoden 1989 alussa.

Uusi laki ei välttämättä paranna sisävesialueen ammattikalastuksen kehittämisedellytyksiä. Se ei esim. sisällä ammattikalastuksen lisenssijärjestelmää, joka toteutuessaan olisi tuonut uuden vaihtoehdon ammattikalastuksen tukimuotojen joukkoon.

Tämä työryhmä esittää lisenssikalastajajärjestelmän luomista sisävesialueelle. Järjestelmän tavoitteena on taata ammattikalastajille riittävät kalastusoikeudet sekä järkeistä eri rahoitus- ja tukimuotojen ohjaus. Lisenssikalastajajärjestelmä tulee toteuttaa kiinteässä yhteydessä aluelupajärjestelmän kanssa. Järjestelmä mahdollistaa myös luotettavan tilaston saamisen sisävesialueelle. Lisenssijärjestelmän toteuttaminen edellyttää, että lakiehdotus kalastuselinkeinon edistämisestä otetaan uudelleen käsittelyyn.

2.2.2. Aluelupajärjestelmä

Ammattikalastuksen lupaongelmat ovat ratkaistavissa kalastusaluekohtaisen lupajärjestelmän avulla. Lupa-alueet voivat olla muullakin tavoin rajattuja, kuitenkin siten, että ne muodostavat kalastuksen harjoittamisen kannalta yhtenäisen alueen. Esimerkiksi kalastuspiirien rajoilla olevien vesistöjen alueluvat voisivat muodostua useammastakin kalastusalueesta. Alueluvista tu-

lee voida rajata pois sellaiset pienet vesistöt tai vesistön osat, joilla jotakin ammattikalastuksen pyyntimuotoa ei katsota voitavan käyttää.

Aluelupia olisivat oikeutettuja saamaan asetettujen kiintiöiden puitteissa ensisijaisesti edellä esitetyn ammattikalastuslissin saaneet henkilöt.

Lupa-alueet voidaan perustaa samaan tapaan kuin virkistyskalastuksen viehelupa-alueet. Toisin sanoen kalastusalue ottaa vastatakseen lupajärjestelmän hoitamisen vesialueen omistajien kanssa tehtävien selvittelysopimusten perusteella. Luvista saatavat tulot voidaan käyttää esim. kalastusalueen toimintaan. Lupien hinnat tulee määrätä sopivalle tasolle siten, että vesialueen omistajat kokevat järjestelmän mielekkääksi, mutta lupien hintataso pysyy ammattikalastuksen kannalta kohtuullisena.

Lupa-alueita perustettaessa kalastuskunnat luovuttavat troolilupien myöntämisen kokonaan kalastusalueen tehtäväksi, jolloin sen järvikohtainen kiintiöinti on mahdollista.

Järjestelmässä voi olla erikseen esim. seuraavanlaisia lupia:

Pyydys	Kiinti- öinti	Alueellinen rajaus	Pyydysyksikön hinta mk
1) Trooli	kyllä	kyllä	3000-5000
2) Talvinuotta	(kyllä)	kyllä	1000-5000
3) Kesänuotta	(kyllä)	ei	500-2000
4) Verkot	100 yks.	ei	10-30
5) Pikkurysät/ katiskat	100 yks.	ei	10-30
6) Paunetit/lou- kut (10)	10 yks.	kyllä	150-200

Tällainen lupajärjestelmä ilmeisesti edellyttää, että tietyille pyydystyypeille, kuten troolille, talvinuotalle ja isorysille määrätään aluekohtaiset kiintiöt. Kiintiön määrittelyn tekisi

vuosittain esim. kalastuspiiri erikseen nimettävän ammattikalastuslautakunnan esityksestä. Lautakunnassa tulisi olla edustettuina ainakin ammattikalastajajärjestöt, vesialueen omistajat/kalastusalueet, kalatalousneuvonta ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos.

Kiintiön suuruuteen vaikuttaa oleellisesti alueella nykyisin harjoitettava ammattikalastus. Kiintiön määrittelyn perustaksi tulee ottaa sen hetkinen kalastus ja erityisesti yhteisen vesialueen osakkuuden tai pysyvän vuokrasopimuksen perusteella harjoitettu kalastus. Lupa-alueelle sopivaksi katsottavaa pyydysmäärää määriteltäessä tulee ottaa huomioon ainakin seuraavat tekijät:

- 1) vesialueen koko
- 2) kalaston määrä ja laatu
- 3) kalastusyrityksen kannattavuuden turvaaminen
- 4) ammattikalastajien alueellinen liikkumistarve
- 5) muut erikoistekijät (esim. kehittämisprojektit, kotitarve- ja virkistyskalastuksen määrä jne.)

Kalastusalueen ulkopuolisille kalastajille myönnettävien lupien määrä on suurimman sallitun ja sen hetkisen kalastajamäärän erotus. Alueella asuvilla lisenssikalastajilla on ensisijainen oikeus tämän lisäkiintiön lupiin. Kalastusalueeluvat tulee ottaa määrääjässä käyttöön tai ne voidaan luovuttaa toiselle. Samoin alue lupa voidaan perua saaliskirjanpidon laiminlyönnistä tai muusta erityisyydestä.

Kiintiön lisäksi tulee määritellä kalastusaluekohtaisesti pyydysten sallitut pyyntialueet. Pyydysten käytön tulisi olla suhteellisen vapaata esimerkiksi siten, että määritellään erikseen sellaiset alueet, joilla näitä pyydyksiä ei saa käyttää.

Verkko-, katiska- ja paunettilupia myönnettäessä tulee ottaa huomioon, että näillä pyydyksillä voidaan hyödyntää myös taloudellisesti vähempiarvoisia lajeja. Myös troolia tai nuottaa voidaan käyttää näiden ns. roskakalojen poistamiseen.

Nykyisillä yksikkösaaliilla talviverkkopyynti on kannattavaa vain suurella pyydysmäärällä. Myönnettävän verkkolupamäärän tu-

leekin olla riittävän suuri, että toiminta ylipäättään on mahdollista.

Myös kalastuslain mukaista kalastusoikeuden vuokrausta ja etukäteen sovittavien saalismäärien "myyntiä" olisi käytettävä nykyistä enemmän perinteisten lupajärjestelmien ohella ammattikalastusta järjestettäessä. Jälkimmäinen tarkoittaa sitä, että esim. kalastuskunta voi kalastusoikeutta vuokratessaan kiintiöidä omilta vesiltään kalastettavan saaliin enimmäismäärän.

Kalastusoikeuden käytön kannalta aluelupajärjestelmä voidaan periaatteessa toteuttaa siten, että kukin järjestelmään liittyvä kalastuskunta luovuttaa osan käytettävissä olevasta yksikkömäärästään (esim. 5 %) kalastusalueen käyttöön. Alue myy yksiköt selvittelysopimusten sisältämiä ehtoja noudattaen edelleen kalastuslupina ammattikalastajille. Kysymyksessä on kalastuslain 56 §:n mukainen tehtävien siirto kalastusalueelle, joka edellyttää, että vähintään kaksi kolmasosaa äänestykseen osaa ottaneista kalastuskunnan osakkaista kannattaa selvittelysopimuksen hyväksymistä.

2.2.3. Lainsäädännön kehittäminen

Lisenssikalastaja- ja aluelupajärjestelmän laaja toteuttaminen edellyttää muutoksia nykyiseen lainsäädäntöön. Tätä varten tulee asettaa työryhmä tai komitea, jolle annetaan tehtäväksi viimeistellä lakiehdotusta kalastuselinkeinon edistämisestä siitä annettujen lausuntojen pohjalta.

Ilman virallista taustatukea aluelupajärjestelmän perustaminen on vapaaehtoista ja sen toteutuminen vie tämän vuoksi ammattikalastuksen kehittämisen kannalta kohtuuttoman paljon aikaa. Järjestelmän virallistamiseksi tulee siitä ottaa maininnat myös kalastuslakiin.

3. Kalaston määrä ja laatu

3.1. Nykytila

Ammattikalastus perustuu Vuoksen vesistöalueella lähes yksinomaan muikun kalastukseen. Pyyntitapojen kehittyminen on entisestään lisännyt tämän suuntaista kalastusta. Mm. Etelä-Saimaalla oli vuosien 1982-85 saalistiedustelujen perusteella lajikohtaiset saaliit muikkua lukuunottamatta vähentyneet aiempiin tiedusteluihin verrattuna huolimatta pyydysten ja muun kaluston lisääntymisestä (Oy Vesitekniikka Ab 1987). Alueella ei troolattu vielä tiedusteluvuosina.

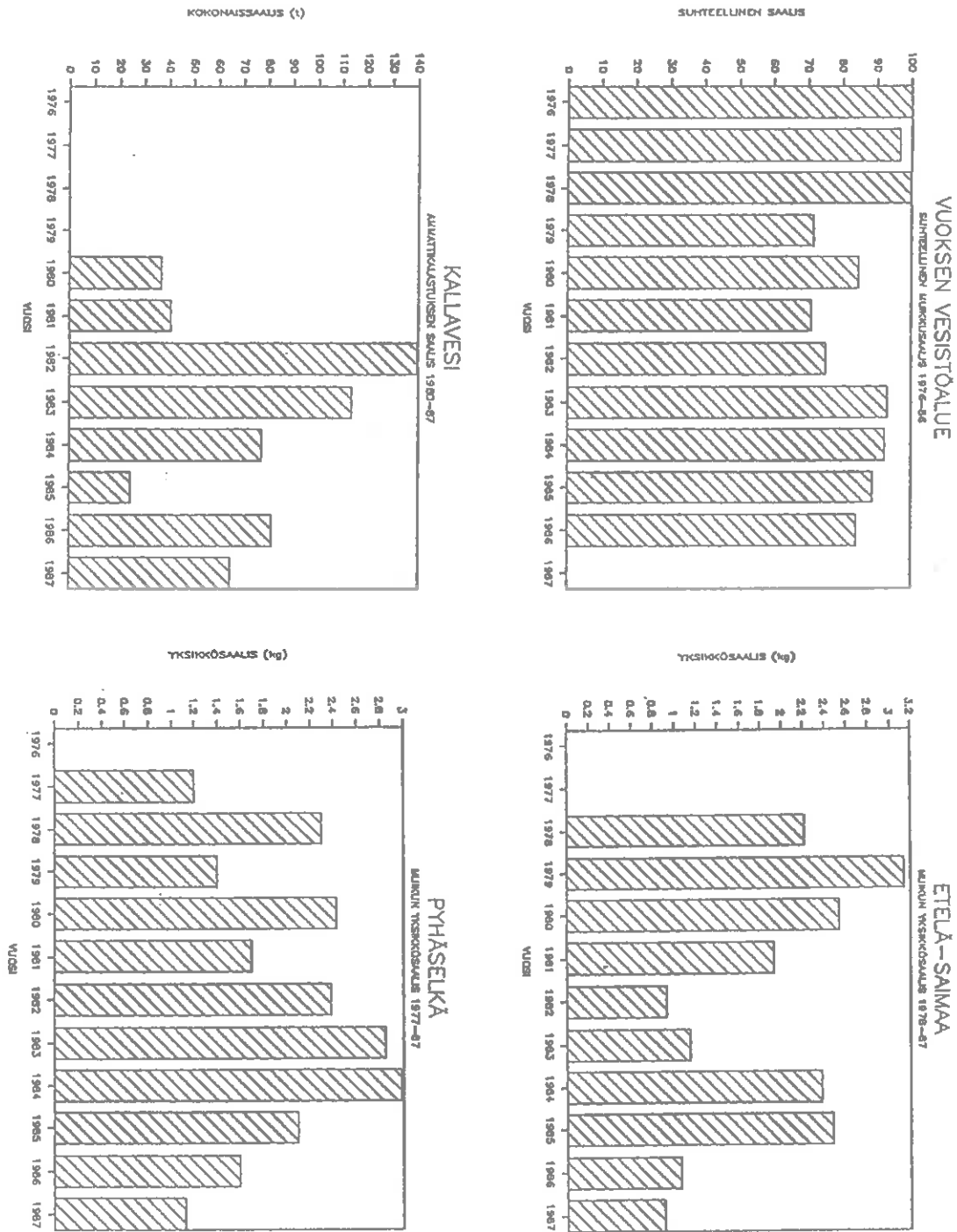
Suuri riippuvuus muikusta ei aiheuta ongelmia vahvojen kantojen aikana. Saalismääriä voitaisiin nykyisestään lisätä ja pyyntitapojen kehittyminen, mm. troolikalastus, tekee tämän mahdolliseksi. Ongelmia aiheutuu katovuosien aikana, jolloin pyyntikalusto saattaa joutua käyttämättömäksi.

Muikkukatoja esiintyy Vuoksen vesistöalueella säännöllisesti. Viime vuosina ovat muikkukannat esim. Saimaan alueella olleet yleisesti ottaen verraten heikkoja. Tiedot vuodelta 1988 viittaavat kuitenkin laajoilla alueilla kantojen lievään elpymiseen. Tilanne on ollut pahin Puruvedellä, jossa vuonna 1985 alkanut kato jatkuu yhä. Etelä-Saimaalla muikun lisääntyminen on epäonnistunut 80-luvulla jo neljänä vuotena peräkkäin.

Vuosien 1977-87 muikkuverkkopyynnin yksikkösaaliit Etelä-Saimaalla ja Pyhäselällä osoittavat, että heikkoina vuosina vaaditaan kaksin-kolminkertaisen pyyntiponnistus hyviin vuosiin verrattuna, jotta päästäisiin vuosisaaliissa samalle tasolle. Muikun ammattikalastuksen saalisvaihtelu koko Vuoksen vesistöalueella on ollut kuitenkin vähäistä. Tämä johtuu siitä, että muikun kannanvaihtelurytmi on erilainen alueen eri osissa (kuva 2).

3.2. Kehittämissuhteita

Muikkukantojen ollessa vahvoja voidaan lajin kalastusta tehostaa. Useilla alueilla mm. talvinuottaus on tällä hetkellä vielä

Kuva 2. Tilastotietoja muikkukantojen ja -saaliiden vaihteluista Vuoksen vesistöalueella (Lähteet: Kymen ja Kuopion kalastuspiirit, Turunen ja Viljanen, julkaisematon, Kaijomaa ym. 1985, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos).

vähäistä tai puuttuu kokonaan. Muista lajeista olisi parhaat mahdollisuudet saaliiden lisäämiseen vähäarvoisilla kalalajeilla ja mateella. Ammattikalastuksen lisääminen nimenomaan talvela olisi perusteltua.

Vähäarvoisten lajien kalastuksen tehostamiseen on mahdollisuuksia, mikäli kalan kilohinta tukitoimin nousee 2 - 3 markkaan. Olisi myös selvitettävä vähäarvoisten lajien käyttömahdollisuuksia ihmisravintona, jolloin kyseeseen tulisivat pitkälle jalostetut tuotteet (tahnat, kalapihvit ja -puikot, säilykkeet, valmiit einekset yms.). Myös mädin hyödyntämisessä tulisi ennakoitua luultomammin kokeilla uusia kalalajeja (esim. särki).

Kalojen luontainen lisääntyminen ei aina ole riittävää ja siitä syystä viljely- ja istutustekniikoita olisi talouskalojen osalta kehitettävä siten, että istukkaiden tuottaminen olisi nykyistä yksinkertaisempaa ja halvempaa. Istutusten tuloksellisuutta olisi parannettava suunnitelmallisuuden ja tutkimuksen avulla.

Kuhan verkkopyynti on perinteisesti ollut ammattikalastajien kannalta tärkeää. Tämän vuoksi tulisi nyt, kun lajin viljelytekniikka hallitaan, kuhan istutusmääriä huomattavasti lisätä. Mm. osa nykyisistä siikaistutuksista voitaisiin korvata kuhaistutuksilla.

Tutkimustoiminnassa tulisi päähuomio kiinnittää ammattikalastuksen kannalta tärkeisiin lajeihin. E erityisen tärkeää olisi, että tutkimuksia suuntaamalla löydettäisiin vaihtoehtoisia tapoja muikkukatojen aiheuttamien ongelmien lieventämiseen. Muikkukatojen vaihteluiden syiden selvittäminen ei kuitenkaan poista kaikkia kantojen vaihtelusta aiheutuvia haittoja.

Myös kalankasvatus saattaisi soveltua ammattikalastuksen toimenkuvaan. Kasvatetun kalan myynnillä voisi tasata vuotuisia luonnonkalojen saalisvaihteluita. Kasvatetun kalan käsittelytiloja voitaisiin käyttää hyväksi myös luonnonkalan esikäsittelyssä.

4. Ammattitaito

4.1. Koulutus

4.1.1. Nykytila

Perinteisesti kalastusammattiin on saatu koulutus käytännön kokemuksien kautta. On myös esitetty, että ammattikalastajien lisäämiseen ei ole kovin paljon mahdollisuuksia, koska ei ole tarjolla riittävästi käytännön työssä ammattitaitonsa saaneita kalastajia. Kuitenkin koulutuksen merkitystä korostetaan kaikilla yhteiskunnan aloilla ja pätevää koulutusta pidetään tärkeänä.

Kalastajien koulutus on tähän asti ollut vähäistä. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa on erään arvion mukaan vain noin 10 % ammattikalastajista tällä hetkellä saanut jonkinlaista koulutusta. Koulutus on tähän asti ollut eri tyyppisiä lyhytkursseja, joissa on keskitytty pyydysten rakentamiseen ja korjaamiseen. Kursseja ovat useimmiten järjestäneet maatalouskeskukset, ammatilliset kurssikeskukset ja kansalaisopistot. Varsinaista kalastajakoulutusta annetaan nykyisin Valtion kalatalousoppilaitoksessa, Paraisilla sekä Otavan maatalousoppilaitoksen alaisessa Enonkosken kalatalousoppilaitoksessa.

Uutena piirteenä kalastajien koulutuksessa voidaan pitää yksityistä konsultointia, jonka avulla sisävesialueelle on syntynyt viime vuosina lukuisia uusia työpaikkoja kalastukseen.

Saatujen kokemusten perusteella on pystytty tarkemmin arvioimaan ammattikalastajien koulutustarpeet. Onkin havaittu, että tiettyihin osa-alueisiin keskittyvien kurssien asemesta tarvitaan sisällöltään monipuolista koulutusta.

4.1.2. Koulutuksen tarve ja kehittäminen

Suurin merkitys kalastuskoulutuksella perustietotason hankkimisen ohella on, että tietoa saadaan laaja-alaisesti verrattuna siihen kokemusperäiseen tietoon mikä kalastajalla on suppealta, yhden tai muutaman järven alueelta. Kalastukselle on tyyppillis-

tä, että tietyt pyyntitavat ja pyydysrakenteet ovat alue- ja järvikohtaisista eivätkä ne helposti muutu, vaikka tehokkaampiakin vaihtoehtoja olisi olemassa.

Koulutusta tarvitsevat sekä nuoret, kalastustaan aloittelevat henkilöt että vanhemmat, kokeneet kalastajat. Koulutuksen tulisi sisältää perinteisen pyydysrakentamisen ohella kaikkia niitä osa-alueita, joita ammattikalastukseen liittyy. Ammattikalastuksen kannattavuuden kannalta on hyödyllistä hallita mm. verotusasiat sekä kustannusten ja niitä vastaavien tuottojen arviointi. Tärkeää on myös pyydysteknisen kehityksen seuraaminen ja muun kalastukseen liittyvän tiedon hyödyntäminen, rahoitusvaihtoehtojen ja markkinointiasioiden hallinta sekä yhteistyö mm. kuntien ja muiden ammattikalastajien kanssa.

Työryhmän mielestä ammattikalastuksen ja kalan markkinoinnin koulutusta on lisättävä.

4.2. Ammattikalastajayhdistykset

4.2.1. Nykytila

Yhdistystoiminta on laajentunut myös sisävesien ammattikalastajien keskuudessa. Vuoksen vesistöalueella on toiminnassa tällä hetkellä Pohjois-Karjalan ammattikalastajain seura ry, Kuopion läänin ammattikalastajat ry, Kallaveden ammattikalastajat ry, Puruveden ammattikalastajainseura ry, sekä Itä-Savon ammattikalastajain yhdistys ry. Viimeksi mainittu perustettiin keväällä 1988 Mikkelin lääniin, ja sen toimialue ulottuu Puumalasta Heinävedelle.

Yhdistysten jäsenmäärät ovat vielä pieniä ja niiden toiminta on melko vähäistä. Yhdistyksillä ei ole ollut mahdollisuutta esim. koulutuksen järjestämiseen. Yhdistysten tärkeimpiä tehtäviä tähän mennessä ovat olleet vuotuiset hintasopimukset, joilla on pyritty välttämään liian alhaisia muikun hintoja. Hintasopimuksia on tehty ainakin Pohjois-Karjalan ja Puruveden ammattikalastajain yhdistyksissä ja niillä on ollut myönteinen vaikutus muikun hintatasoon.

Koska yhdistysten toiminta-alue sisävesillä alkaa valtakunnallisesti jo olla kattava, järjesti Kalatalouden Keskusliitto syksyllä 1988 kokouksen, jossa pohdittiin mahdollisuuksia sisävesiyhdistysten yhteisen liiton perustamiseksi.

4.2.2. Toimintalinjat

Ammattikalastajayhdistysten tulee ensi vaiheessa lisätä jäsenmääriään ja sitä kautta pyrkiä lisäämään vaikutusvaltaansa. Yhdistysten tärkeitä tehtäviä ovat myös lausuntojen antaminen ja esitysten tekeminen ammattikalastuksen toimintamahdollisuuksien parantamiseksi ja toimiminen muutenkin jäsenistönsä etujärjestönä. Vuoksen vesistöalueella toimivien yhdistysten tulisi laatia yhteiset toimintalinjat ja kehittää toimintaansa siten, että ne voisivat joko yhdessä tai erikseen palkata henkilön hoitamaan asioitaan.

4.3. Pyydys- ja pyyntitekniikka

4.3.1. Nykytila

Kalasaaliiden lisääminen ja kalastuskustannusten alentaminen edellyttävät jatkuvaa pyydysteknistä kehittelyä ja tutkimusta sekä myöskin erilaisten kalastustapojen kehittelyä. Tällä hetkellä mm. pyydysten kehittäminen sisävesillä on pääasiassa kalastajien itsensä tehtävä. Myös RKTL:n Vuolijoen kalastustekninen koeasema ja Enonkosken kalastuskoeasema kehittävät sisävesiin sopivia pyydyksiä ja pyyntitapoja. Tähän mennessä näiden laitosten toiminta on painottunut siika- ja muikkuloukkujen ja nuottaustekniikoiden kehittelyyn. Kuopion ja Joensuun yliopistot ovat tutkineet sisävesien troolausta.

Pyydysteknistä kehittelyä tapahtuu jonkin verran myös erillisten projektien puitteissa. Mm. Pohjois-Karjalassa on tällä hetkellä vireillä kaksi erillistä troolikalastuksen kehittämiseen liittyvää hanketta, joista toinen saa rahoituksensa lääninrahasta.

Pyydys- ja pyyntitekniikka on tällä hetkellä puutteellisinta ehkä talvikalastuksessa, siitä huolimatta, että kalan kysyntä talvella on usein suurempi kuin tarjonta.

4.3.2. Pyydys- ja pyyntitekniikan kehittäminen

Eräs merkittävä piirre pyydysteknisessä kehittämissä on, että painopiste on "pinnan alla", ts. työpanos kohdistuu pyydysten toiminnan arviointiin. Pyydys on kuitenkin vain yksi, joskin tärkeä osa sitä kokonaisuutta, joka ratkaisee kalastuksen kannattavuuden. Käytäntöön sovellettavaa tutkimustietoa ja testejä pitäisi olla käytettävissä mm. eri venetyypeistä, kalastukseen liittyvästä kalustosta, kalan jäittämis- ja käsittelyratkaisuisista sekä kuljetus- ja keräilyvaihtoehdoista. Myös eri tyyppisiä toiminnallisia kokonaisuuksia, esim. mateen kalastusta, kevätkuutuisen kalaston hyödyntämistä (nuotta, trooli ym.), muikun verkkokalastusta ja niiden kannattavuuksia olisi tutkittava. Eri kalalajien kalastuksessa ja niissä käytettävissä pyyntimuodoissa on omat ongelmansa, jotka vaativat kokonaisvaltaisen ratkaisun toimiakseen hyvin. Em. toimintamallin tulisi sisältää kaikki ne komponentit, jotka liittyvät kuhunkin pyyntitapaan tai tiettyjen kalalajien kalastukseen itse kalastustapahtumasta aina markkinointiin ja toiminnan kehittämiseen saakka. Toimintamallien tavoitteena tulisi olla kannattava ammattikalastus.

Vuoksen vesistöalueelle tulisi keskittää koko sisävesien pyydystekninen tutkimus- ja koetoiminta. Onhan alue perinteisesti sisävesien tärkeintä ammattikalastusalueetta. Pyyntitekniikoiden kehittämistä koskevien toimintalinjojen määrittämistä varten olisi järjestettävä valtakunnallinen seminaari, joka soveltuisi hyvin Vuoksen vesistöalueella toimivien kalatalousorganisaatioiden tehtäviin.

Kalatalouden Keskusliitto on ryhtynyt viime aikoina ajamaan sisävesikalastuksen kehittämiskeskusten perustamista ainakin neljälle paikkakunnalle Suomessa. Yhtä keskusta on kaavailtu Itä-Suomen alueelle. Työryhmän mielestä kehittämiskeskusidea on hyvä, mutta hankkeen toteutus kuuluu ainakin tutkimuksen ja koetoiminnan osalta RKTL:n toimialaan. Nyt esitetyllä tavalla to-

teutettuna hanke hajoittaisi tutkimuksen voimavaroja, mikä ei ole kalatalouden edun mukaista. Myöskään kehittämiskeskusten tavoitteet ja toimintalinjat eivät käy selvästi ilmi suunnitelmis-

sa.

Kehittämiskeskus soveltuisi hyvin esim. tässä ohjelmassa esitetyn sisävesien pyydys- ja pyyntitekniikan tutkimusaseman yhteyteen, jota luonnollisesti voidaan kehittää koskemaan laajemmin ammattikalastusta. Työryhmän mielestä ammattikalastuksen ja kalan markkinoinnin neuvontaa olisi lisättävä.

5. Rahoitus ja tukimuodot

5.1 Yleistä

Ammattikalastuksen tukemiseen myönnetään joko suoraan tai välillisesti varoja useasta eri lähteestä, enimmäkseen julkiselta sektorilta. Periaatteessa kalatalouteen ja kalastajille osoitettuja tukimuotoja on suhteellisen vähän, ja kokonaisuus on melko hyvin hallittavissa. Esim. maatalouden "tukiviidakko" on vaikeusasteeltaan aivan toista luokkaa. Kalatalouteen kohdistuvissa tukitoimissa on kuitenkin mahdollista päätyä erilaisiin tulkintavaihtoehtoihin useissa lainojen tai avustusten myöntämisperusteissa. Tämä johtuu osittain siitä, että kalastaja ei ole määritellyt toimintansa tavoitteita ja laajuutta, ja että tuenantaja tai verottaja joutuu tekemään omat johtopäätöksensä, jotka eivät kalastajan kannalta aina ole edullisia.

Usein myös rahoittajaviranomaisilla ja verottajalla on alueellisesti vaihtelevia tulkintoja. Joissakin tapauksissa tuen myöntämiseen vaikuttaa myös seikka, toimiiko kalastaja ammatin- vai liikkeenharjoittajana. Kalastajan tulisi itse etukäteen määrittellä hänelle myös verotuksen kannalta sopivin vaihtoehto.

5.2 Tukimuodot

Seuraavassa esitetään yhteenveto kalastajan tai alalla toimivan yrittäjän julkisen sektorin rahoitusmahdollisuuksista. Eri vaihtoehtoja on käsitelty tarkemmin esim. Kalastaja-lehden numerossa 5/1986.

Kalastuksen korkotukilainaa on periaatteessa kahdenlaista: 1) kalastajalainaa ja 2) markkinointilainaa. Kalastajalainaa saa kalastusvälineiden ja veneiden rakentamiseen, peruskorjaukseen ja hankkimiseen sekä kalanpyynti- ja kalastusvälineiden hankkimiseen. Markkinointilainaa voidaan myöntää yksityisille yrittäjille kotimaisen kalan vastaanottamista, säilyttämistä ja käsitteilyä varten.

Kalansaaliin hintatukea maksetaan merialueen silakanpyynnin tu-

kemiseksi. Hintatuki-sana onkin toistaiseksi mielletty pelkääntään tähän tukimuotoon eikä sitä nykyisten säädösten mukaan ole mahdollista saada sisävesikalaille.

Vuoden 1987 alusta tuli voimaan laki maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistämisestä (Laki 1031/1986). Rahoitustukea myönnetään lukuisten elinkeinojen edistämiseksi, joita voidaan harjoittaa myös suppeassa mitassa. Tällaisiin tuettaviin elinkeinoihin lasketaan kalatalous tai sitä sivuavana kalanviljely, kalastus- ja maatilamatkailu. Rahoitustukea annetaan sekä avustuksina että lainoina.

Avustuksia on kolmenlaisia:

- Investointiavustusta myönnetään käyttöomaisuuden kuten rakennusten ja koneiden hankintaan.
- Käynnistämisavustusta myönnetään palkkoihin, joista on maksettava ennakonpidätys sekä välillisiin työvoimakustannuksiin kuten sosiaalikuluihin ja vakuutuksiin.
- Kehittämisavustusta myönnetään tuotteiden, tuotantomenetelmien ja markkinoinnin kehittämiseen sekä yrityksen johdon kouluttamiseen.

Avustukset myöntää kunkin maatalouspiirin maataloustoimisto.

Korkotukilainoja myönnetään maatilatalouden kehittämisrahaston tai pankkien varoista. Lainaa ei kuitenkaan myönnetä sellaiseen kohteeseen, mihin KERA on jo myöntänyt lainaa.

Kehitysaluerahasto ja kauppa- ja teollisuusministeriö tukevat kehitysalueiden yrityksiä aluepoliittisten lakien mukaan. Maaseudun pienimuotoiset yritykset esim. kalastus, kalanviljely ja maatilamatkailu voivat saada tukea näistä lähteistä.

KERA rahoittaa pääasiassa pieniä ja keskisuuria yrityksiä lainojen ja avustusten muodossa. Lainaa voi saada investointeihin sekä niihin liittyvään käyttöpääomaan tai pelkääntään käyttöpääomaksi.

KERA rahoittaa myös yritysten kehittämistoimintaa joko lainoina

tai avustuksina. Näitä annetaan mm. tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittämiseen, markkinoinnin kohentamiseen sekä yrityksen johdon kouluttamiseen. Lisäksi KERA voi toimia myös takaajana, kun yritys tarvitsee vakuutta kotimaisen luoton saamiseksi.

Kauppa- ja teollisuusministeriö myöntää investointi-, käynnistys- ja kehittämisavustuksia sekä maksaa alueellista kuljetustukea:

- Investointiavustusta myönnetään käyttöomaisuuden hankintaan tai muutos- ja parannustöihin.
- Käynnistämisavustusta myönnetään palkka- ja sosiaalikuluihin.
- Kehittämisavustusta myönnetään silloin, kun yritys haluaa kehittää johtoaan, tuotantoa, valvontaa tai markkinointia. Sitä myönnetään myös tutkimukseen sekä tuotekehittelyyn ja uuteen tuotantotekniikkaan.
- Kuljetustukea maksetaan pääasiassa kehitysalueella. Tukea maksetaan esim. elintarvikkeiden kuljettamiseen. Kuljetusmatkan tulee olla maanteitse vähintään 266 kilometriä.

Vuoden 1988 alusta lähtien KTM (teollisuuspiiri) myöntää avustusta pienyritystoiminnan tukemiseen investointi- ja käynnistysavustuksina. Avustuksen myöntämisperusteet ovat hyvin lähellä maatalouspiirin myöntämiä avustusmuotoja. Tuki kohdistuu aloitettavaan pienyrityksiin ja sellaisiin yrityshankkeisiin, jotka eivät voi saada muuta rahoitusta.

Investointirahasto eli INRA myöntää lainoja mm. kalanviljelyssä tarvittavan käyttöomaisuuden hankintaan. Tällaisia ovat mm. rakkenukset, maa, koneet ja kalusto.

Maa- ja metsätalousministeriö myöntää sisävesialueiden kalastustukea kalatalouden kehittämiseen. Tukea voidaan periaatteessa myöntää hyvinkin erilaisiin hankkeisiin. Sitä voi saada niin yksityinen kalastaja kuin useamman henkilön yritysikin, joskin yritykset laajapohjaisempina ovat ensisijaisina rahoituskohteina. Avustusta voidaan myöntää erilaisiin kehittämisprojekteihin,

jotka voivat liittyä mm. pyydyskehittelyyn, pienimuotoiseen jalostuskokeiluun, markkinoinnin kehittämiseen sekä uusien tuotteiden kehittämiseen.

Lääninhallitus myöntää avustusta elinkeinotoiminnan kehittämishankkeiden käynnistämiseen ja toteuttamiseen. Hankkeet ovat projektiluontoisia, eikä rahoitus koske yritysinvestointeja.

Aikaisemmin lääninhallituksella ollut pienyritystoiminnan tukeminen on siirretty v. 1988 alusta teollisuuspiirien hoidettavaksi (ks. KTM).

5.3. Tukitoimien kehitysnäkymät

Ammattikalastuksen tukitoimien kehittymistä seurataan ja tarkistetaan jatkuvasti ajan vaatimusten mukaisesti muuta yhteiskunnallista kehitystä seuraten. On kuitenkin todettava, että kalatalous tuntuu jääneen muusta kehityksestä jälkeen. Esim. avustuksien myöntäminen on painottunut enemmän toiminnan aloittamiseen ja ammattikalastuksen jatkuvuuden turvaaminen on jäänyt taka-alalle, vaikka se onkin todettu erääksi kehittämisen "pullonkaulaksi". Tämän vuoksi kalatalouden tukitoimien selkiinnyttäminen ja kehittäminen on tärkeää.

Kalastuksen hintatukineuvottelukunta laati ehdotuksen laiksi kalastuselinkeinon edistämisestä. Tavoitteena oli luoda kalatalouden tukijärjestelmä, joka turvaisi ammattikalastajille oikeudenmukaiset toimeentulomahdollisuudet sekä kalanjalostuksen että kalakaupan piirissä. Ehdotus sai kuitenkin varsin ristiriitaisen vastaanoton, jonka vuoksi sen kehittäminen keskeytettiin ja MMM asetti uuden työryhmän tarkistamaan lakia kalansaaliin hinnanmuutoksesta ottamalla huomioon po. lakiehdotuksen. Työryhmän esityksestä syntyi kalastustulolaki, jonka on tarkoitus tulla voimaan vuoden 1989 alussa (ks. luku 2.2.1.). Sisävesien kalatalouden kehittämiseen kalastustulolain vaikutukset tulisivat olemaan vähäiset. Alkuperäisessä puitelakiesityksessä esitetyillä suurilla toimintalinjoilla olisi ollut positiivinen vaikutus myös sisävesialueen kalatalouden kehittämisessä. Lakiehdotuksen sisällöstä tuonnempana.

Seuraava yhteenveto, lukuunottamatta tarkastelua joka käsittelee luonnosta laiksi kalastuselinkeinon edistämisestä, on suurelta osin laadittu apulaisosastopäällikkö Heikki Pitkäsen Kalastajalehdessä julkaistun artikkelin perusteella (5/1986).

Ammattikalastajiin kohdistuvat tukitoimet voidaan laajasti ottaen ryhmittää esim. ammattikalastuksen suosituimmuusaseman, välillisen tuen ja välittömän tuen perusteella. Tukitoimiin on tässä yhteydessä luettu myös kalastuslaissa olevat säädökset, jotka ottavat huomioon ammattimaisesti harjoitettavan kalastuksen. Tässä suhteessa nykyinen kalastuslaki toi parannuksia ammattikalastuksen asemaan. Nyttemmin kalastuslainsäädännön tarkistamistyöryhmä on esittänyt kalastuslakiin otettavaksi säädöksen, joka antaisi mahdollisuuden asetuksella rajoittaa ns. raskaiden pyydysten käyttöoikeuden yksinomaan ammattikalastajille sekä säätää merilohen ja meritaimenen pyynnin luvanvaraiseksi. Tätä lakimuutosta ei ole vielä hyväksytty.

Välillisen tuen piiriin kuuluvat ne tukimuodot, joissa valtion varoilla luodaan ammattikalastajille mahdollisuuksia saada etuja. Näitä ovat mm. kalastajalainat ja kalastajavakuutukset.

Kalastajalainoihin ollaan ilmeisesti kentällä oltu kohtalaisen tyytyväisiä, sillä paineita nykyisen käytön muuttamiseksi on esitetty vähän. Arvostelua on kohdistettu lähinnä lainapääoman riittämättömyyteen. Kalastajalainojen osalta ei näillä näkymillä ole odotettavissa suuria muutoksia, lainakattoa luonnollisesti voitaisiin kohottaa.

Välillisiin tukitoimiin voidaan katsoa kuuluvaksi myöskin kalastajavakuutustoiminta. Kalastajavakuutuksen saamisen ehdot ovat melko tiukat, minkä vuoksi vain harva sisävesien kalastaja on näiden ehtojen mukaan oikeutettu saamaan vakuutuksen. Toiminta onkin selkeästi rajoittunut merialueille.

Joka tapauksessa ammattikalastuksen tukitoimien kehitysnäkymiin kuuluu kalastajavakuutustoiminnan ulottaminen myös sisävesialueille. Onhan sisävesillä oltava oikeus vakuuttaa pyyntivälineensä ja veneensä samalla tavalla kuin merialueella. On vain

selvitettävä, millä tavalla kalastusvakuutus täällä tulisi hoitaa. Suunniteltu lisenssikalastajajärjestelmä selkiinnyttäisi osaltaan asian ratkaisemista tuomalla selviä ehtoja vakuutustoiminnan piiriin oikeutettujen kalastajien toiminnasta.

Muita välillisiä tukitoimia myöntävät kalastajille mm. Kehitysluerahasto, kauppa- ja teollisuusministeriö sekä jossakin määrin myös työvoimaministeriö ja Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Nämä kuuluvat kuitenkin selkeästi kalatalousbudjetin ulkopuolisiin tukitoimiin, jolloin niihin vaikuttaminen on vaikeampaa. Em. tahot ovat toimineet rahoja myöntäessään melko itsenäisesti, mutta kun kalatalouden tukitoimia kehitetään, olisi myös näiden pyydettyä nykyistä enemmän lausuntoja kalatalousviranomaisilta ja -asiantuntijoilta myönnettävien avustusten tarkoituksenmukaisuudesta.

Välitöntä tukea on hintatuki, jota valtio maksaa suoraan kalastajalle. Nykyisessä muodossaan hintatuki on koskettanut ainoastaan silakan kalastusta merialueella, eikä sitä ole myönnetty sisävesialueelle. Valtio on maksanut sisävesialueelle mm. kalastuskorttivaroista joillakin alueilla koeluontoisesti hintatukea toisarvoisen kalan pyyntiin. Perusteet ovat olleet kalastonhoitolliset, eikä niinkään ammattikalastuksen edistäminen. Lisäksi eräät kunnat ovat osallistuneet vastaavaan toimintaan. Merialueen hintatuesta saatujen kokemusten perusteella vastaavaa järjestelmää ei suositella sisävesialueelle. Ainoastaan vähäarvoisen kalan pyynnistä maksettava tuki toisi hyötyä sekä kalastajalle että kalastolle.

Aivan uusia kehitysnäkymiä toi äskettäin lausuntokierroksella ollut luonnos laiksi kalastuselinkeinin edistämisestä. Merkittävää esityksessä oli, että se olisi mm. laajentanut tukitoimet koskemaan myös sisävesialueita sekä tuonut mukanaan ammattikalastuksen lisenssijärjestelmän. Lakiesityksen asiaperusteet oli esitetty kuitenkin varsin yleisellä tasolla ilman yksityiskoh-
tia, eikä se sellaisenaan antanut hyvää perustaa ehdotetulle tukijärjestelmälle. Lähtökohta sisävesialueen kalatalouden kehittämiseksi oli kuitenkin hyvä ja MMM:n tulisikin nimittää työryhmä jatkamaan lakiesityksen kehittelyä.

Ehdotuksessa korostettiin sisävesien kalastuselinkeinon kehittämistarpeita, alueellisia erityistarpeita sekä yhtenäisen kalatalouspolitiikan tarvetta.

Aluepoliittiset erityistarpeet ja yhtenäinen kalastustulopoliittikka saattavat kuitenkin sisävesialueella olla ristiriidassa keskenään, kun kysymys on ko. lain täytäntöönpanosta. Sisävesien ammattikalastus poikkeaa monelta osin merialueen ammattikalastuksesta ja on täysin mahdollista, että kalastuselinkeinon edistämiseksi tarvittavat toimenpiteet sisävesillä poikkeavat monessa tapauksessa merialueiden vastaavista toimenpiteistä. Tästä syystä lain ja asetuksen olisi oltava riittävän joustavia, jotta niiden soveltamisessa käytäntöön voitaisiin todella ottaa huomioon sisävesien erityisolosuhteet ja alueelliset tarpeet. Olisikin ehkä enemmän korostettava meri- ja sisävesialueiden ammattikalastuksen erilaisuutta kuin yhtenäisyyttä, jotta myös sisävesialueella tukitoimet voitaisiin kohdistaa oikeudenmukaisesti eri tuensaajille.

Lakiehdotuksen eräs mielenkiintoisimpia osia oli ehdotettu ammattikalastuksen lisenssijärjestelmä, jonka pyrkimyksenä oli tukimuotojen oikeuden- ja tarpeenmukainen kohdentaminen. Keskustelua herätti ennen kaikkea se, kuka on oikeutettu lisenssikalastajaksi. Esitetyssä järjestelmässä oli mahdollista supistaa lisenssien omaavien kalastajien määrää, mutta siinä ei sanottu, kuinka uusia kalastajia pääsisi järjestelmän piiriin. Kalastuksen jatkuvuuden kannalta olisi kuitenkin tärkeintä edistää tukijärjestelmällä alan kaikinpuolista kehittämistä ja uudistamista sekä jatkuvuuden turvaamista tukemalla myös uusien kalastajien ammatin aloittamista. Uusien yrittäjien mukana ammattikalastus saa aina uusia ajatuksia ja ideoita, joiden tavoitteena on tehokkuuden ja taloudellisen tuotoksen lisääminen.

Lisenssijärjestelmän avulla olisi pyrittävä vaikuttamaan siten, että ammattikalastuksen harjoittaminen tulisi pitkäjännitteisemmäksi ja nykyistä enemmän ympärivuotiseksi. Lisenssin myöntämiseen ei tule asettaa mitään kalastuksesta saatua tulorajaa. Kalastajan tulee vain jollakin tavalla osoittaa harjoittavansa ammattikalastusta. Jos kalastustulon osuuden alaraja lisenssijärjestelmässä on korkea, ja tukitoimet keskitetään lisenssikalas-

tajille, muuttuu sisävesialueen ammattikalastus tehokkaammaksi ja samalla vähenee kalastajien määrää. Tällainen järjestelmä suosii ns. arvokkaampien kalalajien kalastusta ja vinouttaa kalakantoja. Toisaalta, monet syyt puoltavat tiukkoja kriteereitä lisenssikalastajaksi pääsemiseksi, jolloin kalakantojen vinoutumisen eliminoimiseksi olisi kalastajiin kohdistuvan tukijärjestelmän rinnalle kehitettävä järjestelmä, jossa tukea annettaisiin tietyistä kalalajeista. Tällainen tuki voisi esim. olla ehdotettu erityistuki, mutta sen soveltamisperusteet eivät käyneet selvästi ilmi esitetystä lakiluonnoksesta. Samaa tarkoitusta palvelisi myös vähempiarvoisen kalan keräily- ja hintatuki. Erityistuki saattaisi palvella myös eräänlaisena "muikkukatokorvauksena" katojen aikana ja lisäisi mm. vähempiarvoisen kalan pyyntiä. Tarkoituksena ei tulisi olla maksaa varsinaista muikkukatokorvausta, vaan pyrkiä aktivoimaan kalastajia muikkukatosten aikana kalastamaan muita kalalajeja.

Lakiesityksen muut tukimuodot, tuotanto-, markkinointi- ja kehittämistuet, olisivat tarpeellisia ja tervetulleita sisävesialueen kalatalouden kehittämisessä. Nämä tukimuodot palvelisivat ennenkaikkea sisävesien kalatalouden pitkän aikavälin tärkeimpiä kehittämissuunnitelmia, joina pidetään laadun, jalostuksen ja markkinoinnin edistämistä.

6. Kalakauppa ja jalostus

6.1. Nykytila

Vuoksen vesistöalueen ammattikalastuksen tilaan ja sen tuottaman kalan markkinatilanteeseen vaikuttavat mm. kotitarve- ja virkistyskalastuksen laajuus ja läänin ulkopuolelta tulevan luonnonkalan määrä. Sen sijaan kalankasvatus ei uhkaa merkittävästi ammattikalastusta. Näyttää päinvastoin siltä, että valtakunnallisesti lisääntynyt kalankasvatus on voinut vaikuttaa myönteisesti kalan käyttöön ja kauppakalan laatuun. Kalatiskien kalan tarjonta on laadullisesti parantunut ja monipuolistunut sekä viljellyn että luonnonkalan osalta.

Sekä kotitarve- ja virkistyskalastuksen että ammattikalastuksen painopiste on ajallisesti kevät- kesä- ja syyspyynnissä. Tällöin kalasta voi olla aika ajoin jopa ylitarjontaa. Talvikalastuksen osuus on liiankin vähäinen. Vuoksen vesistön eteläosissa (Varokauden ja Joensuun alapuolella) käytettiin v. 1979 ammattikalastajien kalastuspäivistä talvikuukausina (marras-huhtikuun aikana) hieman alle 40 %. Kotitarve- ja virkistyskalastuksessa vastaava luku oli runsaat 25 % (Auvinen ym. 1983). Pohjois-Karjalassa oli jäältäkalastuksen (joulu- huhtikuu) saalisosuus kokonaissaaliista 1980-luvun alussa alle 20 % (Kaijomaa ym. 1985). Mm. nämä tulokset osoittavat sen, että kuluttajat joutuvat käyttämään talvisaikaan tavallista enemmän kasvatettua tai muualta tuotua kalaa. RKTL:n tilastojen mukaan saivat Vuoksen vesistön ammattikalastajat muikkusaaliistaan vuonna 1983 marras - huhtikuun välisenä aikana 46 % ja avovesikaudella 54 %. Tulos perustuu 177 ammattikalastusta harjoittavan ruokakunnan tietoihin.

Ammattikalastus on Vuoksen vesistöalueella ja Järvi-Suomessa yleensäkin keskittynyt muikun pyyntiin. Esim. v. 1979 oli ammattikalastajien saaliista Vuoksen vesistön eteläosissa n. 90% muikkua (Auvinen ym. 1983). Kalastuksen keskittäminen muikkuun aiheuttaa vaikeuksia muikkukatojen aikana ja toisaalta hyvinä muikkuvuosina menekkivaikeuksia ylituotannon takia.

Vuoksen vesistöalueen kalakauppaan ei ole syntynyt järjestäyty-

neitä organisaatiorakenteita, kuten on muussa alueen elintarviketuotannossa. Toiminta on ollut konservatiivista ja tuottajien ja välitysportaan yhteistyö hajanaista. Perinnesidonnaisesti on keskitytty tuorekalan (muikun) myyntiin - uutta kysyntää uusilla tuotteilla ei olla osattu tai haluttu luoda. Panostus markkinointiin, keräily- ja kuljetusjärjestelmien kehittämiseen ja kalakaupan sisäisen yhteistyön lisäämiseen on ollut vähäistä. Samat ongelmat koskevat koko sisävesialuetta. Voitaneen perustellusti sanoa, että kalakaupan kehitys sisävesillä on 10 - 15 vuotta jäljessä muusta elintarviketuotannosta.

Yhteistyön, yleisten toimintanormien ja tuotannon tasausjärjestelmien puutteet ovat tärkeimmät kehitystä hidastaneet tekijät. Toisaalta maassamme tapahtuva kalataloustutkimus on vähäistä ja liiaksi biologispainotteista, jotta kalakauppa voisi sitä tehokkaasti hyödyntää. Yhteiskunnan tulisi panostaa jalostukseen ja taloudellisen tutkimuksen kehittämiseen sisävesikalastuksen kehittämishankkeissaan.

6.2. Kehittämisehdotuksia

Eräs tärkeimpiä tehtäviä sisävesialueen ammattikalastuksessa olisi etsiä ratkaisuja muikkukatojen ja "ylituotannon" aiheuttamien ongelmien poistamiseksi. Näitä olisi mm. ammattikalastajien liikkuvuuden turvaaminen sekä kalastuksen monipuolistaminen. Tämä edellyttäisi mm. pyynti- ja pyydystekniikan kehittämistä sekä tukitoimia keräily- ja markkinointikanavien tehostamiseksi. Keräilyä tulisi keskittää kalasatamiin ja vastaaviin keräilypisteisiin.

Muita kalan käyttöön liittyviä epäkohtia on useita. Kalakaupalla on oltava valmiudet tarjota korkealaatuista kalaa kuluttajan haluamassa muodossa (esikäsittely, tuoreus, jalosteet, valmiit einokset, annoskoko ym.) pitkälle vietyinä palveluna (toimitusten nopeus ja varmuus, tasainen saatavuus, esittely, neuvonta ym.). Toimitusten varmuus on tärkeää ennen kaikkea suurtalouksien osalta, joiden täytyy yhä enemmän turvautua tänä päivänä ulkomaiseen pakastekalaan tai silakkaan. Suurtalouksia varten on myös kehiteltävä taloudellisemmat pakkauskoost.

Kotimaisen kalan käytön puolesta olisi aloitettava keskustelu, jossa kalakaupalle ja kalanjalostukselle asetettaisiin tavoitteet siten, että ne parantaisivat kotimaisen kalan kilpailukykyä. Euroopan yhdentyvillä markkinoilla on pystyttävä kilpailemaan laadun lisäksi myös hinnalla pelkästään kotimaan markkinoiden säilyttämiseksi.

Kalanvälittäjien ja -jalostajien tehtäväksi jää pääosin markkinoinnin ja jalostuksen kehittäminen. Markkinoinnin tukitoimet tulisi keskittää kalastajien ja välitysportaan (jalostus) yhteistyöhankkeisiin. Lisäksi tuen myöntämisperusteissa tulisi kiinnittää enemmän huomiota keräily-, jalostus- ja markkinointiorganisaatioiden kokonaissuunnitteluun ja yhteistyömuotoihin.

7. Yhteenveto toimenpidesuosituksista

Työryhmä esittää ammattikalastuksen kehittämiseksi Vuoksen vesistöalueella seuraavia toimenpidesuosituksia:

7.1. Kalastusoikeudet

- 1) Sisävesille tulee luoda lisenssikalastajajärjestelmä, jonka tavoitteena on ensisijaisesti turvata ammattikalastajien kalastusoikeudet sekä järkeistää rahoitus- ja tukimuodot. Lisenssijärjestelmä parantaisi myös oleellisesti tilastointia ja kannattavuuden seurantaan koska järjestelmään kuuluisi saaliskirjanpitovelvollisuus.
- 2) Lisenssikalastajajärjestelmä ei olisi pakollinen vaan sellaiset kalastajat, jotka voivat toimia nykyiseltä pohjalta, voivat halutessaan jäädä järjestelmän ulkopuolelle, mutta he menettävät samalla tietyt etuudet.
- 3) Lisenssin voisi saada henkilö, joka on harjoittanut ammattikalastusta tietyn ajan tai sellainen uusi kalastaja, joka esittää kalastusviranomaiselle hyväksyttävän suunnitelman pyynnin aloittamisesta.
- 4) Sisävesille on kehitettävä ammattikalastusta varten kalastusaluekohtainen lupajärjestelmä, jossa aluelupia ovat oikeutettuja saamaan ensisijaisesti lisenssin saaneet kalastajat. Lupa-alueet perustetaan samaan tapaan kuin virkistyskalastuksen viehelupa-alueet eli kalastusalue ottaa vastatakseen lupajärjestelmän hoitamisen vesialueen omistajien kanssa tehtävien selvittelysopimusten perusteella.
- 5) Aluelupajärjestelmässä tulee tietyille pyydystyypeille määrätä aluekohtaiset kiintiöt. Kiintiön määrittelyyn voisi tehdä vuosittain esim. kalastuspiiri erikseen nimettävän ammattikalastuslautakunnan esityksestä. Lautakunnassa tulisi olla edustettuina ainakin ammattikalastajajärjestöt, vesialueen omistajat/kalastusalueet, kalatalousneuvonta ja Riista- ja kalatalouden tutkimus-

laitos.

- 6) Kiintiön määrittelyn perustaksi tulee ottaa sen hetkisen kalastus ja erityisesti yhteisen vesialueen osakkuuden tai pysyvän vuokrasopimuksen perusteella harjoitettu kalastus. Kalastusalueen ulkopuolisille kalastajille myönnettävien lupien määrä on suurimman sallitun ja sen hetkisen kalastajamäärän erotus. Alueella asuvilla lisenssikalastajilla on ensisijainen oikeus tämän lisäkiintiön lupiin. Kalastusalueluvut tulee ottaa määräjassa käyttöön tai ne voidaan luovuttaa toiselle. Samoin aluelupa voidaan perua saaliskirjanpidon laiminlyönnistä tai muusta erityisyydestä. Kiintiön lisäksi tulee määritellä kalastusaluekohtaisesti pyydysten sallitut pyyntialueet.
 - 7) Sekä lisenssikalastajajärjestelmä että aluelupajärjestelmä edellyttävät lainsäädännön kehittämistä. Lainvalmistelua varten tulee asettaa työryhmä tai komitea, jonka tehtävänä on viimeistellä lakiehdotusta kalastuselinkeinon edistämisestä siitä annettujen lausuntojen pohjalta. Vuoden 1989 alusta voimaan tuleva Kalastustulolaki ei edistä oleellisesti sisävesialueen ammattikalastusta.
 - 8) Aluelupajärjestelmän virallistamiseksi tulee siitä ottaa maininnat myös kalastuslakiin.
 - 9) Kalastuskunnissa ammattikalastusta harjoittavien osakkaiden ja myös ulkopuolisten oikeusturvaa on parannettava tarkentamalla kalastuslainsäädäntöä kalastusoikeuden käytön ja luovuttamisen sekä kalastuslupien myöntämisen osalta.
- 7.2. Kalaston määrä ja laatu
- 10) Muikun talvikalastusta on tehostettava. Mm. uusia talvinuottausalueita ja -apajia on otettava käyttöön.

- 11) Mateen, kuhan ja muiden talouskalojen talvikalastusta on tehostettava.
- 12) Vähäarvoisen kalan kannattavan pyynnin edellytyksiä on parannettava. Tuen maksamisen tulisi olla valtion ja mahdollisesti myös kalastusalueen tehtävä.
- 13) Istutukset tulee toteuttaa järkevämmiin. Mm. kuhaistutuksia tulee lisätä.
- 14) Kalatutkimuksia on suunnattava nykyistä enemmän ammattikalastuksen kannalta tärkeisiin lajeihin.

7.3. Ammattitaito

- 15) Ammattikurssien sisältö on laadittava tapauskohtaisesti alueellisten tarpeiden mukaan ja kurssien on oltava sisällöltään monipuolisia.
- 16) Kurssien on oltava käytännön läheisiä. Niihin olisi sisällytettävä harjoittelujakso.
- 17) Kurssien tulee liittyä luontevasti kuntien kehittämishankkeisiin ja toiminnan jatkuvuus on kyettävä turvaamaan kurssien päättymisen jälkeen. Kuntien tehtäviä ovat rahoitus- ja tukitoimista huolehtiminen yhdessä kalastajan kanssa sekä markkinoinnissa avustaminen.
- 18) Koulutuksessa on otettava huomioon myös esikäsittely ja jalostus kalastuksen kannattavuutta parantavana tekijänä.
- 19) Ammattikalastajayhdistysten tulee lisätä vaikutusvaltaansa lisäämällä jäsenmääriään, järjestämällä yhteisiä tilaisuuksia (koulutustilaisuudet, kokoukset ym.) Vuoksen vesistöalueen yhdistysten kesken sekä suunnittelemalla yhteiset toimintalinjat koko Vuoksen vesistöalueella.
- 20) Ammattikalastajayhdistysten tulee sopia kalan vähim-

mäishinnoista yhteisissä neuvotteluissa ja valvoa niitä.

- 21) Ammattikalastajayhdistysten on joko yhteisesti tai erikseen kehitettävä toimintaansa siten, että ne pystyisivät palkkaamaan Vuoksen vesistöalueella vähintään osa-aikaisen henkilön hoitamaan yhdistyksen asioita sekä jäsenistön kalan markkinointia.
- 22) Ammattikalastajayhdistysten tulee tehdä esityksiä ammattikalastuksen kehittämiseksi. Tärkeimpiä asioita ovat mm. lupajärjestelmän kehittäminen ja kalastusoskeuksien järjestäminen.
- 23) Vuoksen vesistöalueen kalastuspiirit, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Saimaan tutkimus ja maatalouskeskukset järjestävät yhteistyössä ammattikalastuksen pyyntitekniikoita ja niiden kehittämistä käsittelevän seminaarin. Sen tarkoituksena on kartoittaa sisävesien pyyntitekniikoiden nykytila sekä vireillä olevat kehittämishankkeet, lisätä eri tahojen yhteistyötä ja tehostaa alan toimintaa tulevaisuudessa.
- 24) Pyydystekniikan kehittämisessä on erityisesti kiinnitettävä huomiota talvikalastukseen. Vuoksen vesistöalueelle on hankittava pitkälle kehitetty talvinuottauskalusto koetoimintaa, jatkokehittelyä ja kalastajien koulutusta varten. Tavoitteena on, että esim. talvinuottaus onnistuisi kahden hengen työvoiman turvin.
- 25) Troolaukseen ja ammattimaiseen verkkokalastukseen liittyviä pyydys- ja pyyntitapoja on kehitettävä.
- 26) Pyydyskehittelyn ohella olisi tehtävä eri pyyntimuotoihin liittyviä kokonaisvaltaisia toimintamalliehdotuksia, joiden tavoitteena olisi toiminnan tuottavuuden parantaminen. Malleja olisi testattava käytännössä yhteistyössä ammattikalastajien kanssa. Toimintamallien kehittämisessä olisi otettava huomioon myös saaliin käsittely ja jatkojalostus.

- 27) Kevätkutuisen kalaston hyödyntämiseksi on kehitettävä tehokkaita pyydyksiä ja pyyntimenetelmiä. Myös nuotan ja troolin käyttömahdollisuuksia tähän tarkoitukseen on tutkittava.
- 28) Sisävesien pyydystekninen tutkimus- ja koetoiminta on keskitettävä Vuoksen vesistöalueelle, minne sisävesien ammattikalastuskin keskittyy. Kalatalouden Keskusliiton suunnittelemien sisävesikalastuksen kehittämiskeskusten toiminta on tutkimuksen ja koetoiminnan osalta sisällytettävä RKTL:n toimialaan.

7.4. Rahoitus ja tukimuodot

- 29) Tukitoimenpiteiden tulee tähdätä kalastusammatin jatkuvuuden turvaamiseen.
- 30) Kalastajavakuutustoiminta on ulotettava sisävesialueelle, minne on perustettava joko rannikkoalueiden mallin mukaisia kalastajavakuutusyhdistyksiä tai toiminta on sisällytettävä jo olemassaolevien vakuutusyhtiöiden toimintaan.
- 31) Kalatalousbudjetin ulkopuolisten tuenantajien (KERA, KTM, TVM, maatalouspiiri) on avustuksia myöntäessään nykyistä enemmän pyydettävä lausuntoja kalatalousviranomaisilta ja -asiantuntijoilta.
- 32) MMM:n on asetettava työryhmä jatkamaan kalastuselinkeinon edistämisestä annetun lakiluonnoksen kehittelyä. Lakiluonnosta tukitoimenpide-ehdotuksineen on kehitettävä siten, että sillä turvataan kalastuselinkeinon jatkuvuus myös sisävesialueella.
- 33) Lisenssikalastajajärjestelmässä tukea tulee maksaa pääasiassa vain lisenssin saaneille kalastajille. Tämän lisäksi on harkittava tukimuotoa, jossa tukea maksettaisiin myös tiettyjen kalalajien kalastamisesta. Tuki-

muotojen tulee houkutella monipuoliseen kalastukseen. Esim. vähempiarvoisesta kalasta tulisi maksaa hinta-, kuljetus- tai kalastuselinkeinon edistämisestä annetussa lakiluonnoksessa mainittua erityistukea. Tämä olisi tärkeää varsinkin muikkukatojen aikana.

7.5. Kalakauppa ja jalostus

- 34) Ammattikalastajille alkutuottajina on kohtuullisen hintatason säilyttäminen pitkäjännitteisen toiminnan perusedellytys. Kilpailukykyinen hintataso pystytään säilyttämään vain kalan laatua, jalostusta ja markkinointia kehittämällä. Tämä edellyttää Vuoksen aluetta (tai mieluummin koko maata) koskevia hintasopimuksia ja niiden valvontaa. Ammattikalastajayhdistystoimintaa on tuettava ja aktivoitava myös näiltä osin.
- 35) Myös kirjolohelle olisi tehtävä hintasopimuksia. Tarjouskirjolohi vähentää luonnonkalan kysyntää.
- 36) Hyödyntämättömät markkina-alueet, esim. suurtaloudet, on saatava yhä enenevässä määrin käyttämään oman alueensa joko viljeltyä tai luonnonkalaa. Kalastajat ja/tai ammattikalastajayhdistykset voisivat alueellaan kääntyä suurtalouksien puoleen ja sopia kalan toimituksista, esikäsittelystä ym.
- 37) Kalan tukku- ja välityskauppa on selkeytettävä sekä poistettava epäterve hintakilpailu ja kateus. Markkinoinnista vastaavat tahot on saatava kiinnostumaan tehokkaan markkinaverkoston luomisesta sekä ryhtymään yhteistoimintaan erilaisten mainoskampanjoiden kehittämiseksi.
- 38) Kuntien elinkeinoasiamiehille on järjestettävä kalan markkinoinnin koulutusta.
- 39) Tuotekehittelyyn on panostettava entistä enemmän. Vaatimukset kasvavat tulevaisuudessa nopeasti valmistetta-

vien, pitkälle jalostettujen ja annoskokoon pakattujen tuotteiden suuntaan. Myyntiorganisaatioilta vaaditaan yhä suurempaa ammattitaitoa ja pitemmälle vietyjä palveluja.

- 40) Kalanjalostusta ja jalostusmenetelmiä on tutkittava nykyistä enemmän. Toiminnan tavoitteena on oltava kaupalliseen tuotantoon soveltuvien jalosteiden kehittäminen. Toimipaikaksi sopisi hyvin esim. sisävesien pyynti- ja kalastustekniikoita kehittävä koeasema.
- 41) Kalan tuotannossa on otettava huomioon kuluttajien tarpeet nykyistä paremmin. Tästä syystä on erityisesti talvikalastusta kehitettävä.
- 42) Sisävesien kalaston nykyinen kehitys on otettava huomioon myös kalakaupassa ja markkinoinnissa ja tehostettava lisääntyvän mutta alikalastetun kevätkutuisen kalaston käyttöä.
- 43) Kalan hyvä säilyvyys on turvattava kehittämällä keräilyä, jäähilehuoltoa ja kylmävarastointia. Kalastajien ja kalakauppiaiden kalan kauppakunnostuskoulutusta on lisättävä.
- 44) Vuoksen vesistöalueen kalastajien/kalanvälittäjien kuljetusyhteistyötä on tuettava. Kuljetustuki tulisi kohdistaa yhteistyöorganisaatioille, joista tärkeimpiä olisivat välittäjät, kalastajayhdistykset ja kuljetusliikkeet.
- 45) Kalakauppiaiden ja välittäjien toimintaperiaatteet on selkeytettävä ja kalakauppa saatava luvanvaraiseksi.

7.6. Kehittämishojelman jatkotoimenpiteet

- 46) Vuoksen vesistön ammattikalastuksen kehittämishojelmaa on ryhdyttävä toteuttamaan yhteistyössä eri sidosorganisaatioiden kanssa. Laadittujen toimenpidesuosituksien toteuttamiskelpoisuutta on tämän vuoksi tutkittava tarkemmin joko erikseen palkattavan konsultin tai ohjelman laatineelle työryhmälle annettavan erillisrahoituksen turvin. Ohjelmassa esitetyt toimenpidesuositukset tulee jatkossa ryhmitellä ensisijaisiin, toissijaisiin, helposti toteutettaviin, vaikeasti toteutettaviin jne. Lisäksi on määriteltävä toteuttaja- ja yhteistyötahot, aikataulukysymykset sekä tehtävä esityksiä rahoituksen järjestämiseksi.

8. Kirjallisuusluettelo

- AUVINEN, H., TOIVONEN, J., HEIKKINEN, T. ja MANNINEN, K. 1983: Kalastus Vuoksen vesistön eteläosissa vuonna 1979. - Riis-ta- ja kalatalouden tutkimuslaitos, monistettuja julkaisuja no. 7, 16 s.
- KAIJOMAA, V-M., KOKKO, H., MÄKINEN, K. ja KOKKO, T. 1985: Poh-jois-Karjalan läänin alueellinen kalataloussuunnittelu. Osa III. Kalatalouden nykytila. - Joensuun yliopisto, Kar-jalan tutkimuslaitoksen julkaisuja no. 66, 123 s.
- KOMITEANMIETINTÖ 1983:80: Kalastustulotoimikunnan mietintö, Hel-sinki, 157 s.
- MAA-JA METSÄTALOUSHMINISTERIÖ 1988: Kalansaaliin hintatukityöryh-män muistio. - Työryhmämuistio MMM 1988:18, 21 s.
- Oy VESITEKNIikka Ab 1987: Etelä-Saimaan biologinen ja kalatalou-dellinen perusselvitys 1986-1987. Kalatalouden nykytilan selvitys. Osaraportti II. Hollola.
- PITKÄNEN, H. 1986: Ammattikalastuksen tukitoimien kehitysnäky-mät. - Kalastaja no. 5.

RIISTA- JA KALATALOUDEN TUTKIMUSLAITOS, KALANTUTKIMUSOSASTO

MONISTETTUJA JULKAISUJA

- No 74. NATIONAL CONTRIBUTIONS ON SUSPENDED SOLIDS FROM LAND-BASED FISH FARMS: Papers presented at the first session on the EIFAC Working Party on Fish Farm Effluents. The Hague, Netherlands, 22-30 May and 1 June 1987. Edited by M. Pursiainen. Helsinki 1988. 93 pp.
- No 75. VALKEAJÄRVI, P., BAGGE, P., ERONEN, T., HAKKARI, L., KÄRKKÄINEN, P. ja MÄKINEN, T.: Rautalammin reitin koskien kalastosta ja erityisesti taimenen poikastuotannosta vuosina 1978-1984. (On the fish stocks of the rapids in the Rautalammi watercourse, especially the densities of brown trout juveniles, in 1978-1984.) s. 1-22.
ROMAKKANIEMI, A. ja PRUUKI, V.: Könkämäen taimenkantojen tila ja hoitomahdollisuudet. (The status of the brown trout stocks of the Könkämäeno River, northern Finland, and proposals for management.) s. 23-64. Helsinki 1988.
- No 76. KOLARI, I.: Etelä-Saimaalle istutettujen merkittyjen järvi- tai taimen- istutustulokset. (Results of stocking with brown trout (*Salmo trutta m. lacustris* L.) in the southern part of Lake Saimaa according to tag returns). Helsinki 1988. 69 s.
- No 77. Suunnitelma Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalantutkimusosaston toiminnaksi vuodelle 1988. (Programme for the Fisheries Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1988). Helsinki 1988. 135 s.
- No 78. HONKASALO, L. ja MANKKI, J.: Virkistys- ja kotitarvekalastus Kokemäenjoen vesistöissä Nokian alapuolella vuonna 1984. (Recreational and subsistence fisheries in the River Kokemäenjoki and in Lakes Kulovesi and Rautavesi in 1984). Helsinki 1988. 123 s.
- No 79. BÖHLING, P.: Ahvenen (*Perca fluviatilis* L.) kasvu ja kasvuun vaikuttavat tekijät Suomen rannikkoalueella. (The growth of perch (*Perca fluviatilis* L.) and the factors affecting it in Finnish coastal waters). Helsinki 1988. 96 s.
- No 80. MUTENIA, A. ja VIHERVUORI, A.: Ammattikalastuksen kannattavuuden kehitys Inarijärvellä vuosina 1976-1985. (The profitability of the professional fishery in Lake Inari in 1976-1985). s. 1-30.
PALOMÄKI, R.: Selvitys kalojen ravintoeläinten siirtoistutuksista Inarijärveen. (Transplantation of fish prey animals to Lake Inari). s. 31-79. Helsinki 1988.
- No 81. TOLONEN, J.: Ankeriaan ikä, sukupuolijakaumat ja kasvu eräissä eteläsuomalaisissa järvissä. (Age, sex ratio and growth of the eel (*Anguilla anguilla* L.) in some lakes in southern Finland). Helsinki 1988. 106 s.
- No 82. Järvikalastussymposiumi, 5.-6.11.1987 Kerimäki. (Symposium on Lake Fishery, 5.-6.11.1987, Kerimäki). Toim. (ed.) A. Lappalainen ja T. Paananen. Helsinki 1988. 89 s.
- No 83. HONKASALO, L. ja PENNANEN, J.T.: Kalatalouden ja vesistön käytön kehitys Kokemäenjoen vesistöissä Nokian alapuolella. (The development of fisheries and other ways of making use of the Kokemäenjoki watercourse downstreams of the town of Nokia). Helsinki 1988. 104 s.
- No 84. TUUNAINEN, P., VUORINEN, P., RASK, M., JÄRVENPÄÄ, T. ja VUORINEN, M.: Happaman laskeuman vaikutukset kaloihin. Raportti vuodelta 1987. English summary: Effects of acidic deposition on fish, Report 1987. Helsinki 1988. 103 s.
- No 85. VIRTANEN, E., ESKELINEN, U., WESTMAN, K., HUHTINEN, M., SÖDERHOLM-TANA, L. ja MÄKINEN, T.: Jätelämmön hyväksikäyttö kalanviljelyssä. (Utilization of heated effluents in fish culture). s. 1-28.
POHJOISMAINEN MINISTERINEUVOSTO: Katsaus jätelämmön käytöstä vesiviljelyssä. (Survey of the utilization of heated effluents in aquaculture). s. 29-80. Helsinki 1989.
- No 86. NIEMELÄ, M., NIEMELÄ, E. ja HANSSEN, K.: Tenojoen virkistys- ja ammattikalastussuunnitelma Suomessa ja Norjassa. (Plan for the recreational and professional fishery in the River Tornionjoki in Finland and Norway). Helsinki 1989. 137 s.
- No 87. Suunnitelma Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalantutkimusosaston toiminnaksi vuodelle 1989. (Programme for the Fisheries Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1989). s. 1-44.
Valtion kalanviljelylaitosten toiminta ja kalaston käyttösuunnitelma vuodelle 1988. (Programme for the activities and outlines for the use of fish stocks at the State fish culture stations in 1988). s. 45-84.
Suunnitelma Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalanviljelyosaston toiminnaksi vuodelle 1989. (Programme for the Fish Culture Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1989). s. 85-121. Helsinki 1989.
- No 88. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalantutkimusosaston toimintakertomus vuodelta 1986. (Report on the activities of the Fisheries Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1986). s. 1-44.
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalantutkimusosaston toimintakertomus vuodelta 1987. (Report on the activities of the Fisheries Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1987). s. 45-99. Helsinki 1989.
- No 89. NYLANDER, E. ja PRUUKI, V.: Kalastustilastoja Tornionjoen vesistöä vuosilta 1983-1985. (Statistics on fishing in the Tornionjoki River basin in 1983-1985). s. 1-48.
NYLANDER, E. ja PRUUKI, V.: Kalastustilastoja Tornionjoen vesistöä vuodelta 1986. (Statistics on fishing in the Tornionjoki River basin in 1986). s. 49-79. Helsinki 1989.
- No 90. VUORIMIES, O.: Petokalojen, erityisesti haucon, ravinnonkäyttö. Kirjallisuuskatsaus. (Food and feeding of predatory fish, especially northern pike (*Esox lucius* L.). A review of the literature.) 69 s. Helsinki 1989.
- No 91. KOLARI, I.: Eläinplanktonia ja pohjaeläimiä syövien kalojen, erityisesti siikojen, ravinnonkäyttö. Kirjallisuuskatsaus. (Feeding of planktivorous and benthivorous fish, with particular reference to whitefish species (*Coregonus* spp.). A review of the literature.) 86 s. Helsinki 1989.

SISÄLTÖ — CONTENTS

**KAIJOMAA, V.-M., HYYTINEN, L., ERONEN, T., POIKOLA, K., JURVELIUS, J. ja
TUISKU, T.: Vuoksen vesistön ammattikalastuksen kehittämisohjelma. (A development
plan for the professional fisheries of the Vuoksi area.) 43 s.**

**ISBN 951-8914-25-7
ISSN 0358-4623
Helsinki 1989
Yliopistopaino**